

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Lucie Špitálská

Los de abajo: Román a svědectví o mexické revoluci

***The Underdogs: Novel and testimony about the mexican
revolution***

Praha 2010

Doc. PhDr. Hedvika Vydrová

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny využití prameny a literaturu.“

V Praze dne 20.7. 2010

OBSAH:

1. ÚVOD.....	1
2. STRUČNÉ UVEDENÍ DO HISTORICKÝCH SOUVISLOSTÍ	2
2.1 PORFIRIO DÍAZ A MEXICKÁ REVOLUCE	2
2.1.1 Časové zařazení Mexické revoluce	2
2.1.2 Příčiny vzniku Mexické revoluce	2
2.1.3 Střídání mocí.....	3
3. STRUČNÉ UVEDENÍ DO LITERÁRNÍCH SOUVISLOSTÍ	6
3.1 PŘEDCHŮDCI ROMÁNU REVOLUCE	6
3.2 OBECNĚ O ROMÁNU MEXICKÉ REVOLUCE.....	6
3.3 NOVÉ PRVKY OBSAŽENÉ V ROMÁNU MEXICKÉ REVOLUCE	7
4. VOJÁCI BÍDY.....	9
4.1 OKOLNOSTI VZNIKU ROMÁNU.....	9
4.2 MÍSTO V CELKU AZUELOVA DÍLA	11
4.2.1 První etapa	11
4.2.2 Druhá etapa.....	13
4.2.3 Třetí etapa	17
4.2.4 Čtvrtá etapa.....	20
4.3 HISTORIE A FIKCE	21
4.4 PŘÍBĚH, POSTAVY, PROSTŘEDÍ.....	25
4.5 JAZYK, TRADICE	37
5. ZÁVĚR	40
6. RESUMÉ	42
7. RESUMEN.....	45
8. SUMMARY	46
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	47

1. Úvod

V bakalářské práci se budeme podrobněji věnovat románu *Los de abajo (Ti zdola)*. Cílem této práce je komplexní rozbor díla z několika náhledů.

V první kapitole se budeme zabývat historickým kontextem díla, tedy Mexickou revolucí, jejím příčinám a hlavním osobnostem, které z ní vzešly.

V následující kapitole se zaměříme na literární souvislosti románu. Zmíníme se o nově vzniklém románu, jeho návaznosti na předešlé literární tradice a prvcích, které se v něm objevují.

Následně začneme se samotným rozbohem. Vysvětlíme si okolnosti vzniku románu, jeho umístění mezi ostatními Azuelovými díly. Pozornost věnujeme i skutečným a fiktivním prvkům v románu. Rozebereme si dílo z několika náhledů, začneme postavami a prostředím, poté přejdeme na jazykové prvky a nakonec se budeme věnovat mexické kultuře a tradicím, které lze v románu najít.

2. Stručné uvedení do historických souvislostí

2.1 Porfirio Díaz a mexická revoluce

2.1.1 Časové zařazení Mexické revoluce

Dříve než se zaměříme na román a jeho rozbor, je třeba objasnit historický kontext románu. Dějiny Mexika jsou úzce spjaty s revolucemi, válkami a boji za svobodu. Jednu takovou etapu, konkrétně revoluci z roku 1910, představil i Azuela ve svém díle. Román je zasazen do prvního období mexické revoluce, tato revoluce trvala až do roku 1917. Mexiko prošlo od dob bojů za nezávislost komplikovanými proměnami. Počínaje jedenáctiletými boji za nezávislost, vznikem federativní republiky (1824), přes války s Francií, Spojenými státy až po Mexickou revoluci. A právě tady započíná kariéra Porfiria Díaze, který se na pětatřicet let chopil moci natolik pevně, že po něm historikové nazvali celé jedno období mexických dějin „porfiriátem“¹, a který bude stát za zrodem jedné z největších revolucí v Mexiku. Tzv. porfiriát ještě dnes představuje jednu z nejdiskutovanějších epoch mexických dějin.

2.1.2 Příčiny vzniku Mexické revoluce

Mezi přední důvody započetí revoluce patří dva faktory: svržení diktátora Porfiria Díaze a s tím spojené nastolení pozemkové reformy. Porfirio Díaz začínal svou kariéru jako voják ve službách prezidenta Benita Juáreze. Jakožto voják tělem i duchem nemohl souhlasit s reformami, které Juárez v rámci krácení rozpočtu zamýšlel udělat s vojskem. Juárez v rámci úsporné politiky hodlal snížit výdaje na armádu. Tyto výdaje činily 80 % a prezident se proto z čistě ekonomického hlediska rozhodl snížit stavy armády minimálně o třetinu.² Vojákům hodlal najít jiné uplatnění a přidělit jim jako kompenzaci půdu (která byla později hlavním tématem Mexické revoluce). Zatímco vojáci toto rozhodnutí spíše uvítali, jejich velitelé nikoliv. Generálové a plukovníci měli už v koloniálních dobách privilegovaná postavení a ztrátou armády by ztratili i svá výsadní postavení. V čele kritiků stál Díaz, prezidentem několikrát vyzdvihovalý jako voják a zároveň považovaný za mimořádnou postavu mexické

¹ OPATRŇY, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha : Libri, 1998, s. 450

² OPATRŇY, Josef. *Stručná historie států : Mexiko*. Praha : Libri, 2003, s. 122

armády. Na Juárezův dekret reagoval přestupem do tábora jeho nepřátel. V roce 1877 zvítězil v prezidentských volbách a nastolil centralistický systém, který se stal trnem v oku budoucím vůdcům Mexické revoluce.

Země vstupuje pod vedením Díaze do průmyslové revoluce. Pod vlivem zahraničního kapitálu, převážně ze Spojených států, se rozvíjí hornictví, těžba ropy, plantážnictví zemědělských plodin určených na export a částečně i zpracovatelský průmysl. To vše na úkor hospodářství a chudých rolníků. Domácí obyvatelé, převážně indiánského původu, jsou vyhnáni z půdy podnikateli a zahraničními statkáři. Takto vzniklá levná pracovní síla připravená o vlastní půdu se stává jedním z předpokladů hospodářského růstu, na druhé straně vede k vážnému napětí v sociální sféře. Návist utlačovaných vůči Díazově režimu rychle rostla. Vyčítali mu příval cizinců, kteří zaplavili zemi a sebrali obyvatelům živobytí. Situace využívali majitelé haciend, zhoršila se tradiční práva peónů, z nichž se stali novodobí otroci žijící na celoživotní dluh. Navíc na počátku 20. století se země vyznačovala velkými kontrasty. Zatímco střední vrstva tvořená převážně latifundisty a cizinci žijícími v Mexiku byla nakloněná pokroku, stále byla společnost z 80 % tvořena lidovými venkovskými a hlavně chudými vrstvami. Na počátku 20. století byly rozdíly mezi kraji naprosto šokující. Díaz se čím dál tím více opíral o armádu, o zastrašování. Ovšem ani to nemohlo porfiriát udržet věčně. Znamky odporu proti režimu se začaly projevovat v polovině prvního desetiletí 20. století a vyústily v roce 1910, kdy se měly konat prezidentské volby.³ Už před rokem 1910 některé revoluční hlasy mluvily o budoucnosti bez Porfíria Díaze v roli prezidenta. Stále více sílily hlasy požadující jeho odstoupení a pozemkovou reformu. Napomohl tomu i on sám, když v jednom rozhovoru připustil možnost odchodu z politického života. Svůj záměr však neuskutečnil. Odpůrci jeho režimu pro vytvořili zvláštní organizaci s jediným cílem: zabránit opětovnému zvolení Díaze.

2.1.3 Střídání mocí

V čele hnutí stál Francisco Madero (1873-1913). Madero chtěl kandidovat v prezidentských volbách z r. 1910 proti Díazovi. Byl ovšem zatčen a uvězněn. V oficiálním vyhlášení volby opět vyhrál Díaz. Madero uprchl z vězení, veřejně prohlásil volby za podvod a vyhlásil diktátorovi válku, čímž otevřel cestu k revoluci. Madero ve svém plánu ze San Luis Potosí⁴ požadoval odstoupení Díaze z úřadu a navrácení půdy původním majitelům (tedy

³ OPATRŇY, Josef, *Amerika v proměnách staletí*, Op. Cit., s. 487

⁴ *Ibid.*, s. 442

pozemkovou reformu). Toto prohlášení rozšířilo skupinu Maderových stoupců především z řad drobných rolníků, doufajících, že zpět dostanou svá pole zkonfiskovaná Díazem. Právě venkované tvořili jádro partyzánských oddílů bojujících od r. 1910 proti Díazově armádě, tak jak je zachytil Azuela ve svém románu. Kolem stoupců Madery, Pancho Villy (vlastním jménem Doroteo Aranga), Pascuala Orozca (oba operovali na severu země), Emiliana Zapaty začaly vznikat velké jednotky. V následujících měsících získal Madero podporu ve většině států Mexika.

Zatímco se vláda soustředila na Zapatu (který už od počátku roku 1911 ovládal horské a venkovské oblasti), Pancho Villa dobil město Juárez (přesně tak jak to zachytil Azuela v románu *Ti zdola (Los de abajo)*⁵. V květnu 1911 uzavírá Madero s Díazem dohodu, ve které Díaz slíbil, že se vzdá úřadu a odejde ze země (Díaz skutečně emigruje do Paříže). Po Díazově abdikaci byl prezidentem zvolen Madero. Mexiko měla na přechodnou dobu řídit prozatímní vláda. Největším slibem Madery bylo rozpuštění partyzánských oddílů. Zapata a Pancho Villa, skuteční hrdinové revoluce, čekali na splnění plánu ze San Luis Potosí, zejména na navrácení půdy rolníkům, ale marně. Madero hledal různé vytáčky a ke svým dřívějším spojencům se otočil zády. Podporu země chtěl získat hlavně omezením moci zahraničních podnikatelů. Prezident však ztratil v rozbouřené zemi jakoukoliv podporu a nakonec byl zatčen juntou generálů, vedenou Victorianem Huertou, a jako první vůdce protidíazova odboje r. 1913 popraven.

Moci se chopil Huerta, který sice vyhlásil návrat k poměrům před rokem 1910, občanská válka však i přesto pokračovala. V čele odporu proti Huertovi stáli Zapata a Villa. Vůdcem konstitucionalistů – taktéž bojujících proti Huertovi- se stal Venustiano Carranza, který vytvořil plán z Guadalupe (vytvoření jednotné armády, která diktátora svrhne). Zapata a Villa se s Carranzou spojili. Huerta zatím bojoval proti všem starým Díazovým odpůrcům. Jeho vojáci vraždili dělníky, vypalovali vesnice. Zapata, Villa, Carranza a generál Álvaro Obregón však rychle zatlačovali Huertovy vojáky na ústup. Nakonec byl Huerta nucen uprchnout ze země do Spojených států. Uvnitř odboje však dochází k rozkolům, Zapata a Villa obsazují na několik měsíců hlavní město, svůj zájem přesouvají od dělníků a inteligence k rolníkům, kteří se začínají přiklánět ke Carranzovi. Carranza se tak díky jejich podpoře dostal na post prezidenta a upevnil svou moc natolik, že roku 1916 mohl svolat ústavní shromáždění a uzákonit změny, ke kterým od roku 1910 došlo. Výsledkem byla nejpokrokovější ústava té doby. Uzákonila pozemkovou reformu, dělníci vybojovali

⁵ Přesný překlad: *Ti zdola*. Pod tímto názvem u nás kniha prvně vyšla r. 1935 v překladu Jindřicha Kubíčka, někde se lze setkat i s názvem *Demetrio*; ve své práci budu vycházet z druhého překladu *Vojáci bídy* z r. 1964 (překlad Václav Čep). Dále bude užito jen názvu druhého překladu *Vojáci bídy*.

osmihodinovou pracovní dobu, stejné odměňování pro všechny a jiné výhody. Církev přišla o zbytek svého bohatého majetku a byla podřízena státu. Poklesl vliv cizích podnikatelů a politiků. Zemědělství se začalo přeměňovat. Veřejnost ostře odsoudila snahu USA zmařit úspěchy Zapaty a Villy. Noví hrdinové Villa a Zapata, však přesto zůstali trnem oku těm, kteří nechtěli novou ústavu z roku 1917 přijmout (šlo zejména o podnikatele, zahraniční investory, církev). Vlákali tedy Zapatu pod záminkou jednání do pasti a v roce 1919 zastřelili. O rok později zahynul i Carranza při atentátu. Poslední zemřel Villa, který uprchl do Spojených států. Ani tam však neunikl nájemným vrahům.

3. Stručné uvedení do literárních souvislostí

3.1 Předchůdci románu revoluce

Ještě před vypuknutím Revoluce se v literatuře Mexika projevovaly dvě odlišné literární tendence. Existovala určitá vypravěčská linie, jejíž autoři, spoutaní s režimem přikrášlovali sociální situaci v zemi nebo ji ve svých dílech zcela opomíjeli. Druhou skupinu naopak tvořili autoři, kteří se snažili nastalou politickou a sociální situaci v zemi zachytit. Nejlépe k tomu sloužil reportážní styl, na rozhraní fikce a skutečnosti. Za vrcholného představitele této tendence je pak považován Mariano Azuela.⁶

3.2 Obecně o románu mexické revoluce

Román mexické revoluce se rodí nerozlučně spjatý s historickými a literárními skutečnostmi, které ho utvářejí.⁷ Jde o události, které se odehrávaly v Mexiku na počátku dvacátého století (nespokojenost s diktaturou Porfiria Díaze, požadavek na jeho odstoupení, volání po vrácení zemědělské půdy právoplatným majitelům, demokratizace země). Nejsilnějším impulzem bylo vypuknutí Revoluce, boje za sociální a politickou reformu. V tomto prostředí se začala rozvíjet zcela nová technika vypravěčského postupu, jaký do té doby neměl obdoby.

Román mexické revoluce se opírá o předchozí literární tradice, nicméně předkládá nový způsob vyprávění. Mezi hlavní prvky patří míšení fikce a reality, hledání nových vypravěčských postupů, dochází k odklonu od jednoho hlavního hrdiny k hrdinovi kolektivnímu.

Revoluce roku 1910 dala vzniknout literatuře, která se zaměřovala na prostý lid. Většina autorů pocházela z řad střední vrstvy a snažila se nastalou situaci zobrazit ve svých dílech. Základem pro tyto romány byla situace sociální a literární na konci diktatury Porfiria Díaze.

Od počátku Revoluce nebylo možné pro většinu dobrých vypravěčů vyhnout se revolučnímu tématu, ať již chtěli či nikoliv. V každé době byla revoluce nějakým způsobem přítomna. Téma revoluce se vrací stále, představováno z rozličných úhlů pohledu. Zdá se

⁶ RODRÍGUEZ CORONEL, Rogelio. Prólogo. In *Recopilación de textos sobre la novela de la Revolución Mexicana*. La Habana : Casa de las Américas, 1975, s. 7

⁷ *Ibid.*, s. 12

celkem logické, že autoři, kteří revoluci zažili od počátku, se na ni tematicky zaměří ve svých nejznámějších dílech. Vždyť v Azuelově tvorbě se prolíná do většiny jeho románů, o nichž budeme hovořit později.

Romány Mexické revoluce zobrazují určitou etapu vývoje země. Tyto romány předkládali čtenářům jistý obrázek mexické společnosti první poloviny dvacátého století. Jako základ realistických prvků autoři využili prostředí venkova, běžný venkovský život chudých vrstev či specifická prostředí ať už sierry nebo llana.⁸ Zvláštní funkci má Mexická revoluce i v umění. V žádné jiné Latinskoamerické zemi nevyvolala revoluce takovou potřebu zobrazit ji ve výtvarném umění tak jako v Mexiku.

Román Mexické revoluce navazuje na předešlou literární tradici (například na kostumbrismus)⁹, ale zároveň je obohacen o nové prvky, které vzešly z dob sociálních bojů. Romány této etapy mapují ať už skutečné či fiktivní osudy obyčejných lidí, kteří ze dne na den ztratili své jistoty a byli vtaženi do bojů. *Vojáci bídy* představují jednu takovou etapu, na pomezí fikce a reality, s využitím prvků reportážních záznamů.

V Mexické revoluci šlo nejen o nápravu sociální ale též politickou. Ideologie patří bezesporu mezi hlavní témata těchto novel. Tyto romány mají spíše než celistvý, epizodický charakter korespondující s kronikou či svědectvím.

Rozdělení společnosti v Mexiku, na začátku dvacátého století, je komplikované. V této době existuje v Mexiku několik rozličných skupin buržoazie. Jednu z nich tvořili ti, kterým nevadili nově přijaté změny, ba co víc, dokonce je uvítali s nadšením a touhou sami zbohatnout na nových možnostech. Naopak další skupinu tvořili lidé zastávající názor nepotlačovat svobodu jiných ve svůj prospěch. Není se tedy čemu divit, že většina spisovatelů mexické revoluce patří právě k této druhé skupině, která se přidala na stranu maderistů, ve které rostla snaha nalézt řešení ztělesňující liberální ideály reformního hnutí a vytvořit lepší společnost, jejíž hlavní charakteristikou by byla sociální spravedlnost.¹⁰

3.3 Nové prvky obsažené v románu mexické revoluce

Velká část této literární produkce se prvně objevila v novinách jako četba na pokračování. K tomuto účelu sloužilo i uskupení kapitol, založených na tzv. kostumbristických obrázcích, které uchovávaly určitou vnitřní jednotu a umožňovaly logické členění děje. Kostumbristické obrázky kladly důraz na popis osob a jejich prostředí. Nicméně

⁸ Sierra znamená ve španělštině pohoří, horský hřeben; Llano naopak značí rovinu

⁹ Kostumbrismus: směr v literatuře i umění, jde o žánrové obrázky místních zvyklostí, odvozeno od španělského *costumbre* (zvyk)

¹⁰ RODRÍGUEZ CORONEL, R. Op. Cit., s. 11

nehybný celek těchto obrázků zcela nevyhovoval záměrům nově vzniklého románu. V románu Mexické revoluce se tento důraz přesouvá na akci, která autorovi umožňuje spíše zachytit sociální změnu. Mezi další vnitřní změny v románu patří dělení děje mezi celek a konkrétní části otevřeného prostranství, sierry nebo llana, včetně měst. Vypravěč užívá narativní prvky dynamické a statické, které si později ukážeme na románu *Vojáci bídy*.

Autoři romantických románů v 19. století vytvářeli své dílo kolem centrálních postav, které se dostaly díky lásce do sociálního konfliktu s okolím. Ale v románu mexické revoluce nastává posun, hlavního hrdinu představuje celá skupina lidí-masa, která se tak stává kolektivním hrdinou. Autoři se zaměřují na prosté lidi. Není náhodou tento přesun ke kolektivnímu hrdinovi, autorovým záměrem je na konfrontace člověka a reality, světem okolo něj. Klade důraz na schopnosti či naopak neschopnosti, které má člověk, aby mohl změnit svět, ve kterém žije.

Témata a jazyk, které autor využívá, jsou určeny prostému čtenáři. V textu se začínají objevovat gramatické nesrovnalosti, zcela nový slovník. Hojně je užíván mluvený jazyk plný indigenismů, archaismů nebo charakteristických způsobů vyjadřování určité skupiny. Tyto romány jsou plné obratných dialogů, které zaznamenávají momentální situaci v zemi.

4. Vojáci bídy

4.1 Okolnosti vzniku románu

Abychom mohli říci něco o Marianu Azuelovi-spisovateli, je třeba se nejdříve zmínit o jeho životě a počátcích revoluce, které Azuelu zasáhly v jeho rodné obci ve státě Jalisco.

Revoluce měla ve státě Jalisco, odkud Azuela pocházel, pomalý vývoj. Přesto patřil k předním sympatizantům s prezidentským kandidátem voleb z roku 1910 Franciskem Maderou. Ve své domovině v Lagos de Moreno se intenzivně snažil propagovat tohoto kandidáta. Naděje, které do něj vkládal, byly tak silné, že přestože Azuela nikdy předtím nevykonával místo veřejného činitele, během euforie, která provázela zvolení Madera, přijal revoluční politickou funkci¹¹ v Lagos de Moreno. Přestože sdílel politické nadšení, které sebou přinesl nově jmenovaný prezident, v kterém spatřoval čistého idealistu, brzy přišla deziluze, měsíc po přijetí své funkce úřad opustil, znechucen praktikami místních oportunistů. Rezignoval ze svého úřadu, vrátil se k lékařské praxi (Mariano Azuela vystudoval medicínu v Guadalajaře) a dále psal. Jeho nadšení pro prezidenta Maderu ovšem nepolevovalo. V Lagos pokračoval v politické propagandě za účelem podpořit ho, ovšem skrytě, neboť věděl, že přední představitelé Lagos de Moreno ho mají stále pod dohledem. Toto pronásledování se stalo silnějším po Maderově smrti v roce 1913, kdy se moci chopil Victoriano Huerta.

Zatímco boje mezi jednotkami Huerty a konstitucionalisty řádily na severu, v Lagos nezpůsobily zprávy o potyčkách takovou senzací, aby se o nich v jeho rodném kraji veřejně diskutovalo. Proč také, když zprávy přicházely z tak vzdálených míst. Přesto se ozbrojený konflikt dotkl i Jalisca. Roku 1913 se pod vedením Manuela Caloca jeho jednotky zmocnily vesnice Nochistlán, na hranici států Jalisco a Zacatecas. Počínaje rokem 1913 vypukl nespočet povstání proti Huertově režimu, většinou šlo o malé spontánní operace bez větší koordinace seshora. V Jaliscu se neobjevila žádná větší osobnost revolučních bojů.

V obci Lagos nepovstala proti režimu žádná ozbrojená skupina, vesnice zůstala odtržena od ojedinělých míst odporu. Pro vesnici znamenala léta 1911 až 1914 dobu čekání na revoluci. Pro Azuelu to bylo období váhavosti, neboť věděl, že dřív či později se bude muset přidat k nějaké skupině, té, která se nejvíce blížila jeho vlastnímu přesvědčení. V době dopisování jeho novely *Kasikové (Los caciques)* začaly do Los Lagos přicházet vojáci ze

¹¹ Srov. ROBE, S. L. La Génesis de Los de abajo. In AZUELA, Mariano. *Los de abajo*. Edición crítica Jorge Ruffinelli. : UNESCO (Colección archivos), España, 1988, s. 153: „Mariano Azuela aceptó el nombramiento de jefe político de Lagos.“

severu, špinaví, nemocní, dehydratovaní. Šlo o zbytky federálního vojska, které v Zacatecas rozdrtily jednotky Pancha Villy a carranzistů. Roku 1914 prezident Huerta opustil zemi.

Rozštěpení revolučních sil donutilo Azuela vybrat si jednu skupinu. Rozhodnutí za něj učinil starý přítel z rodné vesnice José Becerra, který znal velitele Juliána Medinu. Po rozhovoru Medinova tajemníka s Azuelou mu bylo dovoleno přidat se k Medinově oddílu a k organizaci, kterou Medina vytvořil ve státě Jalisco. Toto politické rozhodnutí mělo i následky literární. Azuela dostal možnost stýkat se osobně se skutečnými revolucionáři a napsat tak knihu, která by dokumentovala jejich aktivity. Příležitost se mu naskytla roku 1914, kdy na příkaz odcestoval z rodného Lagosu do Irapuata, kde se měl tvář v tvář setkat poprvé s generálem Medinou. Zdá se, že oba muži sdíleli stejná přesvědčení. Na Azuela Medina silně zapůsobil, byl to první revolucionář, s kterým se seznámil osobně, a který byl v kontaktu s takovými osobnostmi jako byl Pancho Villa.

V prostředí uprostřed revoluce začal Azuela psát svůj román, který měl být realistickým svědectvím své doby. Obecnou podobu románu, námět, postavy i menší detaily, to vše rozhodl až po příjezdu do Irapuata. Podle S. L. Roba byl originální název první věc, která Azuelovi přišla na mysl.¹² V jedné scéně stojí Demetrio na kopci a volá na své druhy, ať začnou střílet na federální vojáky, kteří stojí dole pod kopcem: „Tam na ty dole!... Tam na ty dole!“ (s. 35)¹³ Název se tedy dá chápat jako metaforický odkaz na vojáky, kteří se dole pod kopcem hemží v nastalém zmatku jako mravenci, ale také jako metaforický odkaz na chudé, ty zdola na sociálním žebříčku, jako byl právě Demetriův oddíl, Camila a ti, od kterých Revoluce vyšla, vesničané. A tak se zrodilo budoucí prvořadé dílo mexické literatury.

O mnoho let později se Azuela ve vzpomínkách vrací do dob Revoluce. Vzpomíná na dobu, kdy byl polním lékařem a setkal se tak s rozličnými lidmi, sdílel jejich osudy, radosti, smutky, touhy a zklamání.¹⁴ Přesto všechno svého rozhodnutí nikdy nelitoval, protože se v tomto prostředí naučil mnohem víc, než ho do té doby naučil život, a poznal muže, se kterými by se jako civilní lékař nikdy potkat nemohl.

¹² Ibid., s. 282

¹³ AZUELA, Mariano. *Vojáci bídy*. Přel. Václav Čep. Praha : Naše vojsko, 1964; všechny ostatní citace jsou z tohoto vydání
Srov. AZUELA, Mariano. *Los de abajo*. Edición crítica Jorge Ruffinelli :UNESCO (Colección archivos), España, 1988, s. 12: „A los de abajo... A los de abajo.“; v dalších citacích bude užito zkratky 1988

¹⁴ DOSSIER In AZUELA, Mariano. *Los de abajo*. Edición crítica Jorge Ruffinelli : UNESCO (Colección archivos), España, 1988, s. 280

4.2 Místo v celku Azuelova díla

Každá z Azuelových životních etap znamená i posun v jeho literární dráze. Coby začínající student a spisovatel se přidává jakožto pozorovatel do víru dění revolučních událostí, aby nasbírané poznatky mohl později zúročit ve svých pracích. Pozdější Azuelova díla mají nádech spíše politický, ke konci života píše historické biografie a eseje.

Azuelova tvorba se dá rozdělit na čtyři části.¹⁵ První fáze jeho tvorby se nechala inspirovat naturalisty a hojně se v ní vyskytují prvky kostumbrismu. Druhá fáze začíná románem *Andrés Pérez, maderista* (*Andrés Pérez, maderista*)¹⁶, který patří do skupiny románů revolučních. Sem by patřil i román *Vojáci bídy*. Třetí fáze jeho tvorby je označována jako experimentální, Azuela využívá nové metody psaní za účelem dosažení úspěchu. Čtvrtá fáze je pak nejklidnější, Azuela přesto nepolevuje v literární aktivitě, publikuje tři novely, jednu biografii, eseje a několik pamětí. Nechává za sebou nepublikované dva romány a jednu románovou biografii. Posmrtně jsou vydány jeho romány *Kletba* (*La Maldición*, 1955) a *Ta krev* (*Esa sangre*, 1956).

Jelikož byl Azuela svědkem Mexické revoluce od jejího počátku až do konce, všechna jeho díla spojují stejné prvky ovlivněné sociálními událostmi, kterých byl svědkem. Jde zejména o násilné, tragické scény; vítězství a porážky, kde postavy vynikají určitými vlastnostmi, peóni od rána do večera bojují proti zbohatlíkům, proti statkářům, kteří se jmenovali pány celých vesnic; a jsou to právě peóni, kteří neznají pravé důvody toho, proč a zač bojují.¹⁷ I hlavní protagonista z *Vojáků bídy*, Demetrio, přiznává, že nezná příčiny ani dohry střetů mezi představiteli politických skupin.

4.2.1 První etapa

Rokem 1892 počínají dva největší zájmy Mariana Azuely, medicína a psaní. První literární pokusy napsal jako interní praktikant v nemocnici a později i jako lékař v aktivní praxi. Tuto etapu lze časově zařadit mezi léta 1896 a 1911.¹⁸

Zájem o literaturu nese brzy své plody. Během třetího roku na medicíně publikuje Azuela své první povídky nazvané *Dojmy studenta* (*Impresiones de un estudiante*, 1896),

¹⁵ LEAL, L. *Azuela y su obra*. In: RODRÍGUEZ CORONEL, R. *Recopilación de textos sobre la novela de la Revolución Mexicana*. La Habana : Casa de las Américas, 1975

¹⁶ Zde jako přívrženec F. Madery, ve španělštině „maderista“ znamená též dřevař

¹⁷ Cf. AZUELA, A. Prologo. In: AZUELA, Mariano. *Los de abajo, La Luciérnaga y otros textos*. Caracas : Biblioteca Ayacucho, 1991, s. XVI

¹⁸ LEAL, L. Op. Cit., s. 171-174

tehdy ještě pod pseudonymem Beleño. Již zde předkládá svůj zájem o lidi trpící ve společnosti, oběti společenského tlaku. Přesto převládá kostumbristický charakter.

Počátky jeho literární tvorby byly silně ovlivněny francouzskými autory. Mezi nejvýznamnější patřili Honoré de Balzac, Émile Zola, Gustave Flaubert. Začal psát po vzoru novodobých francouzských naturalistických autorů a to až do druhé fáze svého tvůrčího období, kdy ho už neovlivňovaly žádné nové vnější vlivy.¹⁹

První román, který Azuela napsal, *Marie Luisa* (*María Luisa*, 1907) vyšel původně z jedné z jeho povídek. Po nocích, v nemocnici San Miguel de Belén psal svůj první větší román. Nechal se inspirovat Zolou, celý román se nesl v duchu spojení francouzských a španělských naturalistů. *Marie Luisa* je typickým dílem mexického naturalismu. Hlavní hrdinku vykresluje jako oběť svého vlastního dědictví. Přestože se dílo zdaleka nepodobá Zolově *Naně*, přesto se v postavě Marie Luisy objevují charakteristiky jak kladné tak i záporné, které pomáhají dotvořit podobu Azuelova románu. Přestože má novela jistě nedostatky, má i kladné stránky: oduševnělý dialog, krátké a přesné popisy mexické krajiny a dobře vykreslené některé ze scén.

V dílech *Ztroskotanci* (*Los fracasados*, 1908) a *Bez lásky* (*Sin amor*, 1910) se Azuela pokouší o studii venkovské buržoazie²⁰. Bezmocnost idealistů, kterou se zabývá ve *Ztroskotancích*, byla na svou dobu novinkou. Liberální názory, nastíněné již v *Marii Luise* zde vyšly zcela na povrch. Důležitá na tomto románu je kritika sociálních institucí předvedená na typické mexické vesnici z doby diktatury Díaze.

Zlá bylina (*Mala yerba*) vznikla na pomezí obou děl předchozích, v roce 1909, před vypuknutím Revoluce. Autor nám v díle předkládá složitost vztahů mezi statkářem a rolníkem. *Zlá bylina* je bezpochyby jedním z nejlepších Azuelových románů z prvního období. Azuela dal průchod své vypravěčské technice. Úspěšně zde kombinuje popisy přírody a jednání lidí. Když je jeden z peónů zabit, bouře, která vzplane, se přemění v symbol společenské exploze, která se hrozivě vznáší nad zemí. Neméně důležité je i plné uvědomění si autora otázky sociálních problémů v zemi. Po *Vojácích bídy* je to právě *Zlá bylina*, která měla největší čtenářský ohlas. Překlad tohoto díla do angličtiny (přeložené Anitou Brenner pod názvem *Marcela*)²¹ mu vyneslo popularitu i mimo hranice Mexika.

Jestliže v románu *Zlá bylina* popisoval venkovské prostředí, které sám dobře znal, v následujícím románu *Bez lásky* (*Sin amor*, který byl publikován až roku 1912) se snaží o analýzu společnosti v rodné obci Lagos de Moreno. Román *Bez lásky* pokračuje v tradici

¹⁹ AZUELA, M. *Habla Mariano Azuela*. In CORONEL, R. R. *Recopilación de textos sobre la novela de la Revolución Mexicana*. La Habana : Casa de las Américas, 1975, s. 153

²⁰ RODRÍGUEZ CORONEL, R. Op. Cit., s. 17

²¹ LEAL, L. Op. Cit., s. 173

francouzských románů a tudíž je nejméně významná jako příklad Azuelova vlastního vypravěčského stylu.

4.2.2 Druhá etapa

Podle Leala L., lze druhou etapu na časové ose umístit do let 1911 až 1918. V roce 1911 přichází *Andrés Pérez, maderista*. Příběh, ve kterém „maderisté“ nejsou maderisté, nýbrž využívají revoluci k vlastnímu prospěchu. V díle jsou zahrnuty autorovy subjektivní pocity a neúspěch sociální reformy, kterou od revoluce očekával. Do psaní vložil všechno své rozčarování a zklamání z revoluční doby.²² Již zde je patrný odklon od kostumbrismu, Azuela se spíše na akci a výstavbu dialogů než na popis; charakteristika postav je utvářena pomocí jejich činů spíše než fyzickým nebo psychickým vykreslováním postav; příběh je vyprávěn z pohledu postavy nikoliv z pohledu autora. Tímto dílem vytváří předobraz pro budoucí romány zvané „romány revoluce“.²³ Ačkoliv většina postav, které se v románu vyskytují, jsou již předem charakteristicky dané, jde o určité prototypy literárních postav, novinář, kasík, vzpurný mladý muž, přesto lze ve dvou postavách, Andrése Péreze a Toña Reyese spatřit dobře vykreslené charaktery. Dá se v nich spatřovat jistý autorův záměr, kontrast dvou rozdílných typů. Zatímco Toño, idealista, umírá za lepší svět, Andrés, prospěchář, myslí pouze na vlastní pohodlí. Tyto dva odlišné charaktery můžeme najít i ve *Vojácích bídy* pod jmény Solís a Cervantes. Poprvé Azuela používá prvky humoru a satiry za účelem zesměšnit chování prospěchářů. Ne ke všemu je přistupováno groteskně, jako protiklad tu máme zbytečnou smrt Reyese.

Román *Kasikové* se více přibližuje dílům předešlým, ve kterých Azuela vykresluje sociální a ekonomické podmínky mexického venkova. Ačkoliv byl napsán již v roce 1914 za diktatury Victoriana Huerty, publikován byl až v roce 1917. Odkrývá zjevné nepřátelství a rozpor mezi mocnými, kteří nastřádali alespoň nějaké bohatství a chudými pracujícími. Azuela zdůrazňuje křivdy, kterých se kasikové dopustili na prostém lidu, a které měly za následek ozbrojené povstání. Autor vidí potřebu nějaké nové síly, která by zmenšila korupci a zneužívání moci bohatšími. Slabý bod díla je spatřován v tom, že Azuela ve své úzkostlivé snaze vylíčit bezpráví, kterého se kasikové dopustili, má tendenci zjednodušovat strukturu společnosti a jednání lidí.²⁴ I přesto všechno čtenář nemůže než stranit obětem a odsuzovat kasiky.

²² RODRÍGUEZ CORONEL, R. Op. Cit., s. 18

²³ LEAL, L. Op. Cit., s. 174

²⁴ Ibid., s. 175

Vojáci bídy je jedinečné dílo v Azuelově tvorbě. Azuelův román je jedinečný v jeho záběru. Autor se nesnažil zachytit celou etapu Revoluce, nýbrž se zaměřil na jednu vymezenou oblast, jednu skupinu lidí. Jde pouze o vymezený pohled na nastalou situaci. Jak napsal E. Hodoušek v prologu k českému vydání: „Není to román Mexické revoluce, nýbrž román z Mexické revoluce.“²⁵

Jak již bylo řečeno, zrod díla, námět a postavy nevyšly z nějakého promyšleného uspořádání textu. Právě naopak. Prvoplánová myšlenka nebyla vytvořit celistvý román, nýbrž s pomocí vlastních sebraných zápisků podat jakési svědectví o Revoluci, šlo o sérii obrazů a scén z revolučních bojů. Román, stejně jako Mexická revoluce, neměl žádný předem stanovený plán. I přes zdánlivý chaos, který je navozen reportážním stylem a rychlým střídáním scén, má román určitou soudržnost. Připomeňme si první a poslední scénu románu, která začíná a končí na stejném místě, v kaňonu Juchipila. Tím se román dostává do jakési cyklické smyčky, která tak předběhla o několik desítek let jeden z největších příkladů cyklického románu z dob hispanoamerického „boomu“, román *Sto roků samoty*.

Azuelův pohled ve *Vojácích bídy* je značně kritický. Straní rolníkům, jejich ideálům, hrdinským činům. Proti nim naopak staví ty, kteří revoluci započali, intelektuály a spolu s nimi i federální vojáky. „Teď utíkáte vy (k Medinovi a jeho mužům); zítra přijde řada na nás, aby nás neodvedli a nedostali do drápů ti vládní proklatci, kteří vyhlásili válku na život a na smrt chudákům.“(s. 38)²⁶ Jeho postoj souvisí i s osobním zklamáním z revoluce. Jde o reflexi autorova postoje k nastalé situaci, v postavě Cervantese, Solíse se odráží i postava Azuely-autora, jeho ideologické postoje. Azuela cítí ke svým postavám hluboký respekt, jejich statečnosti a odvaze. Přestože revolucionářům straní, dokáže zachytit i jejich špatné lidské stránky, jsou to pořád nevzdělaní lidé.

Revoluce Azuelovi posloužila nejen jako výborný materiál pro napsání románu takřkajíc z první ruky, ale hlavně obohatila samotného Azuela jako člověka. S lidmi, se kterými se setkal během svého pobytu, by se jako obyčejný lékař nikdy setkat nemohl, nepoznal by jejich životní příběh a pohnutky, které je vedli přidat se k povstalecké armádě.

Jako polní lékař byl v neustálém kontaktu s vojáky a ve středu dění, mohl tak nestranně pozorovat svět revoluce z blízka. Azuela pozorně sledoval okolí, den po dni, za účelem vytvoření určitých typů a postav do svého románu.

²⁵ HOUDOUŠEK, E. Předmluva. In: AZUELA, Mariano. *Vojáci bídy*. Praha : Naše vojsko, 1964, s. 18

²⁶ „Ahora van ustedes; mañana correremos también nosotros, huyendo de la leva, perseguidos por estos condenados del gobierno, que nos han declarado guerra a muerte a los pobresYYY.“ (1988, s. 15)

Počátky románu byly jednoduché, Azuela si zapisoval vše, co ho napadlo. Zpočátku měl pouze mlhavou představu, zobrazil se mu motiv města, vesnice, ranče, někdy se představy podobaly postavám, které se mu vryly do paměti, ať už to bylo ze sympatie či naopak averze, kterou v něm vyvolaly. První, co se z tohoto chaosu zrodilo, bylo prostředí. Z prostředí se začaly rodit postavy, které postupem času ožívaly a autor se tak stal jakýmsi pouhým zapisovatelem jejich slov. Žil s nimi v přátelské symbióze, považoval je za svobodné bytosti, nezávislé na autorovi.²⁷ V autorových slovech se dá nalézt paralela s myšlením Unamunovým, jehož „nívoly“ jakoby žily vlastním životem. Zároveň jde o obhajobu realistického stanoviska existence postavy, jak ji vidí Marvin Mudrick, který tvrdí, že „postavy nabývají v průběhu děje určitou nezávislost na událostech, v nichž žijí.“²⁸ Z toho vyplývá, že toto pohled vidí postavy jako imitace skutečných lidí, nikoliv jen jako součást určitých obrazů a scén, ve kterých se pohybují.

Po porážce revolucionářů v bitvě u Celaya emigroval Azuela do městečka El Paso v Texasu, kde také *Vojáky bídy* zkompletoval. Nejprve začal román vycházet v období říjen-prosinec 1915 v místních novinách *El Paso del Norte* jako četba na pokračování. Azuelovi tehdy platili deset dolarů týdně, po dobu vycházení v novinách. Roku 1916 již vychází první oficiální vydání knihy *Vojáci bídy*. Druhého, upraveného vydání se čtenáři dočkají roku 1920. Po necelých deseti letech se románu dostává pozornosti širšího okolí, stává se předmětem tzv. re-descubrimiento (znovuobjevení). Zatímco v ostatních latinskoamerických zemích, Venezuele (*Doña Bárbara*), Kolumbii (*Vír*) a dalších, již našli svá přelomová díla, Mexiko stále hledalo svého literárního představitele, který by naplňoval jejich představy o novém španělském světě a popisoval by život a zvyklosti Latinské Ameriky. Očekávání naplnil Mariano Azuela se svým dílem *Vojáci bídy*. Podle Móniky Mansourové výběr nebyl náhodný, román popisuje malebnou a velkolepou krajinu v kontrastu s bídou obyvatel, popisuje typická mexická jídla a znovuoživuje venkovskou mluvu.²⁹ Postupně se začali v reedici vydávat jeho předešlá díla, přičemž se zjistilo, že Azuela je autorem dokonce několika velice zdařilých románů z doby revolučního Mexika.

V deníku *El Universal Ilustrado* vychází *Vojáci bídy* jako součást oblíbeného svazku „La Novela Semanal“. Okamžitě vzbudí pozornost. Veřejnost chce vědět víc o dosud neznámém autorovi. Zájem vzbudí i v kruhu kritiků. Román je přeložen do dalších jazyků jako je němčina, japonština, ruština, italština a dokonce do jazyka jidiš. V roce 1940 přichází do kin film natočený podle Azuelovy románové předlohy.

²⁷ Cf. RODRÍGUEZ CORONEL, R., Op. Cit., s. 152

²⁸ RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno : Host, 2001, s. 39

²⁹ Cf. MANSOUR, M. *Cúspides inaccesibles*. In AZUELA, Mariano. *Los de abajo*. Edición crítica Jorge Ruffinelli : UNESCO (Colección archivos), España, 1988, s. 266

Román *Vojáci bídy* se usadil v literární tradici jako model pro romány mexické revoluce.

Romány *Mouchy* (*Las moscas*), *Domitilo chce být poslancem* (*Domitilo quiere ser diputado*) a *Strasti spořádané rodiny* (*Las tribulaciones de una familia decente*), byly všechny publikované v roce 1918. V *Mouchách* navazuje na revoluční témata, chvíle těsně před vítězstvím Obregóna, a to s jediným účelem, tvrdé kritiky byrokratů a kariéristů. Spíše než o román se jedná o výčet scén z mexické revoluce. První část se odehrává na nádraží jednoho z měst v provincii, druhá část je živější a humornější, popisuje cestu vlakem, který patřil villistům. Román končí příjezdem na nádraží v Irapuato, kde se schází poražené Villovo vojsko, aby se přemístilo na sever. Není zde zápletka ani hlavní protagonista. Postavy přicházejí a zase odcházejí. Přesto má román určitou strukturu. Popisy vojsk jsou dovedeny k maximální dokonalosti. Jeho obrazy a scény připomínají dynamické malby Josého Clementa Orozca.

Ve dvacátých letech dal sociální útlak vzniknout ojedinělému druhu umění, muralismu. Mezi přední autory patřili José Clemente Orozco, Diego Rivera a David Alfaro Siqueiros. Stejně jako Azuela i oni se výrazně zabývali sociální tematikou. Na své malby přenesli konflikty, úzkosti, naděje do budoucna a vítězství mexického lidu. Hrdinou je v jejich malbách masa, tak jako v románech mexické revoluce. Někteří kritici dokonce tvrdí, že muralisté ovlivnili pozdější literární proudy.³⁰ Jisté ovšem zůstává, že stejně jako „murales“ i romány mexické revoluce se zrodily ve stejně příhodnou chvíli a jsou uměleckými odrazy touhy lidu dostat se na lepší sociální úroveň.

Domitilo chce být poslancem je spíše delší novela než román. Dílo pojednává pouze o jedné události, Isti, které se dopustil don Serapio, který se snažil o to, aby bohatí platili zvláštní daně odváděné generálu Cebollinovi, z kterých by měl on sám tučný zisk. I přes tento jednoduchý námět Azuelo bravurně vykreslil postavu Serapia, otce Domitila. Pro Serapia přizpůsobit se znamená spolupracovat s vládou na podílu u moci, ať už je to politika díazovská, maderistická, villistická nebo carranzovská. Jeho vychytralost je pak v kontrastu s neschopností jeho syna Domitila, kterého chce udělat poslancem.

Ve *Strastech spořádané rodiny* uzavírá první etapu vyprávění o revoluci. Příhody nejsou líčeny z pohledu těch zdola, jak tomu bylo u jeho nejznámějšího díla, z pohledu masy, nýbrž z pohledu slušné, příkladné rodiny Vázqueze Prada, která přesídluje z provincie do města, aby utekla před revolucionáři. Ti „zdola“ jsou tu naopak líčeni z pohledu nepříteliš

³⁰ RODRÍGUEZ CORONEL, R. Op. Cit., s. 25

lichotivého, jsou viděni jako horda divochů, kteří se potulují městem, kradou, zabíjejí a dopouštějí se ohavných činů. Tématem není překvapivě mexická revoluce, nýbrž zánik početné rodiny, která se musela přizpůsobit životu v cizím městě. Otec dokonce musí pracovat holýma rukama, aby uživil svou rodinu. Ačkoliv zde nejde především o revoluci, vyústění rodinné situace je přímým výsledkem revolučních bojů. Autor zde nekritizuje revoluci, nýbrž skutečnost, že by revoluční vláda mohla padnout do rukou banditů. Tak jako to dělal Carranza vyznamenáváním různých druhů těchto příživníků. Román je jakýmsi svědeckým dokumentem událostí, které se staly v hlavním městě v roce 1917, viděny očima řádného a slušného svědka (Azuely).

4.2.3 Třetí etapa

Do třetí etapy, období experimentálních románů, podle Luise Leala, zařazujeme díla vzniklá mezi léty 1919 a 1941. Někdy je toto období označováno jako avantgardní.

Přestože Azuela publikuje mezi roky 1919 až 1922 dvě krátké povídky, *Krajina v mé čtvrti* (*Paisaje de mi barrio*, 1920) a *Porotce* (*El jurado*, 1922) jsou to pro něj roky plné skleslosti a deziluze. Aby na sebe upoutal pozornost čtenářů a kritiků, rozhodl se napsat další román zcela novou technikou. Výsledkem bylo dílo *Nehoda* (*La Malhora*, 1923). Úspěch se sice dostavil, ale nebyl okamžitý. Znalci bylo dílo odmítáno, neboť se jim nelíbila jeho struktura a nový styl. Nová technika spočívala v rychlém střídání témat, navrhování časových rovin, nelogickém rozvoji fabule, užití flash backů, přerušení scén v polovině vývoje a pouze částečném popisu postav. Co však působilo nejrušivějším dojmem, byla chronologicky se neodvíjející zápletky. Novela začíná zavražděním otce Malhory, přičemž teprve na konci se dovídáme, že vrah, který to spáchal, zneuctil Malhoru ještě když byla děvčátko. Navíc nám předkládá čtyři různá prostředí spojená mezi sebou pouze přítomností hlavní postavy. Na rozdíl od *Vojáků bídy* struktura textu není cyklická. Autor vystavěl příběh na čtyřech etapách života prostitutky a tím dal vzniknout novému vypravěčskému stylu, který do té doby neměl v Mexiku obdoby.

Další experimentální novelou byla *Odplata* (*El desquite*) publikovaná prvně roku 1925. V *Odplatě* se vrací k námětu románu *Bez lásky*. Nicméně technika psaní, fragmentárnost, odkazuje k experimentálnímu románu. Děj románu se odehrává v jedné vesnici ve vnitrozemí. Vypravěčem je však lékař sídlící v hlavním městě, kde se také odehrávají některé ze scén. Toto zbytečné střídání scén ubírá románu na kvalitě, oslabuje jeho uspořádání. Toto dílo je považováno z této etapy za nejméně zdařilé. Azuela zde

nedosáhl plné vyváženosti mezi technikou a vypravěčskou složkou. Zdá se, že starost o vypravěčskou techniku se odrazila na jednoduchosti a volnosti jeho psaní, které byly charakteristické pro jeho dřívější tvorbu.

V roce 1926 píše svůj poslední experimentální román *Světluška (La luciérnaga)*, který nebyl publikován až do roku 1932. Ačkoliv se zde opakuje námět ze *Strastí spořádané rodiny*, rodina příjíždějící z provincie do hlavního města, která se nedokáže přizpůsobit životu ve městě, spíše než na vnější síly se zaměřuje na postavy, problémy uvnitř, z pohledu jednotlivých postav. Jestliže námětem připomíná *Strasti spořádané rodiny*, motivem dílo *Nehoda* a dějištěm, pro svou roztříštěnost mezi dvěma místy, hlavním městem a vesnicí Cieneguilla, zase *Odplatu*. Na rozdíl od *Odplaty* se Azuela vyhýbá kostumbristickému stylu, žádné cesty vlakem s okolní krajinou ani popisy vesnických zvyklostí. Děj nepřeskakuje mezi dvěma vnějšími místy, nýbrž vnitřně, mezi dušemi dvou bratrů, Dionisia žijícího v hlavním městě a Josého Maríu, chamtivce žijícího na venkově. Zápletka se točí kolem úpadku vesnického muže z lepší společnosti, Dionisia, který se spolu se svou rodinou usídlí v hlavním městě, protože je přitahován oslňujícím životem v metropoli. Brzy pozná špatnost, proradnost a nedůvěryhodnost měšťáků. Jeho dědictví rázem zmizí jako mávnutím kouzelného proutku a skončí jako řidič autobusu. Stejně jako rozebírá duši Dionisia, věnuje pozornost i jeho bratru Josému. Rozbor duševního boje, který svádí José María, patří k vrcholům Azuelova literárního úsilí. Nejen vykreslení postav, ale také mistrovské popisy hlavního města, zejména chudé čtvrti; holičství, sousedství, domy se špatnou pověstí, ucpané a přelidněné ulice; dávají románu *Světluška* vyniknout. V románech z druhého období kritizoval Carranzovu vládu, zde vládu ulice.

To samé dělá v následujícím románu *Soudruh Pantoja (El camarada Pantoja)* z roku 1928 (nicméně prvně vyšel až roku 1937). Počínaje tímto románem, opouští od dosavadní techniky. Jeho upřímný styl zvítězil nad přáním být slavný. Ačkoliv Azuela opouští experimentální styl, v *Soudruhovi Pantojovi* se ho nevzdává zcela. Zamotanými se mohou zdát scény, které jsou jakoby roztroušeny v čase. Některé jsou líčeny ještě předtím než se děj, o kterém vypráví, stane na časové ose. Ale význam tohoto románu nespočívá ve formě vyprávění nýbrž v jeho obsahu. V něm Azuela přímo „bičuje“ politiky, kteří prosperují ve stínu Obregóna a Callese.³¹ Azuela, starý revolucionář, vidí události jinak než před dvaceti lety. Jeho zájem, zaměřující se na chyby, kterých se politici dopouštějí, zastihuje zobrazení postav, jejich popisů, stavby a fábuly díla. S postavami si hraje jako s loutkami, ostatně Azuela zastával názor, že lidé jsou loutky v rukách politiků. Na jedné straně tyto loutky

³¹ RODRÍGUEZ CORONEL, R. Op. Cit., s. 183

jakoby neuměly samy žít, postavy i prostředí jsou umělé, na druhé straně je to od autora možný záměr, aby poukázal na nebezpečí pocházející směrem seshora, z politické scény. Celý román je vlastně politickou propagandou.

Mezi léty 1928 a 1935 Azuela vypracovává několik děl, *Svatý Gabriel z Valdiviasu, indiánské bratrstvo* (*San Gabriel de Valdivias, comunidad indígena*), publikované až v roce 1938, románovou podobu biografie Pedra Morena, *Pedro Moreno, povstalec* (*Pedro Moreno el insurgente*, 1933) a tři vyprávění, které vyšly ve sbírce *Předchůdci* (*Precursores*, 1935): *Přítelíček* (*El Amigo*), *Manuel Lozada* (*Manuel Lozada*) a *Tuctový člověk* (*El hombre masa*). V románu *Svatý Gabriel...* opouští Azuela prostředí hlavního města, aby se po třiceti letech vrátil k životu na mexické vesnici. Příběh se odehrává za dob prezidenta Callese, v jedné indiánské komunitě, kde rolníci bojují proti novým vykořisťovatelům, revolucionářům nového ražení, kteří nahradili zastaralé kasiky, zdědili po nich nejen rozsáhlá území nýbrž i metodu vykořisťování pracujících. Jde o dynamické vylíčení života zemědělské komunity, která tvrdě platí za přechod od porfiriátu do zemědělského systému kontrolovaného revoluční vládou. Román končí pesimisticky, přese všechny útrapy se vesnice stále nemůže oprostit od vykořisťovatelského systému z dob kasiků. Autor znal dokonale prostředí mexického venkova, které zde obratně vykreslil. Ve snaze oprostit se od špíny, ve které se Mexiko nacházelo, utíká Azuelo dále do historie a sepisuje biografii Pedra Moreny.³² Prvně byl román publikován v letech 1933 a 1934 v deníku *El Nacional*. V románu znovu otvírá téma hrdinské obrany u Fuerte de Sombrero, ve které vynikli Pedro Moreno a Francisco Xavier Mina během bojů za Nezávislost. *Přítelíček*, *Manuel Lozada* a *Tuctový člověk* jsou tři biografie mexických „banditů“ považováni Azuelou za předchůdce prvních revolucionářů. V prvních dvou nedochází z hlediska vyprávění k žádné inovaci. Ve třetí je však obratně užito vnitřního monologu. Hrdinské činy Antonia Rojase jsou vyprávěny z pohledu jeho přítele Teodosia Larise. Azuelovi se podařilo dostat do myslí partyzána. Jeho zájem o historii brzy poklesá a začíná se věnovat politickým novelám. V roce 1938 přijímá místo na ministerstvu a seznamuje se tak s novým prostředím, ze kterého čerpá témata. Výsledkem jsou tři romány *Regina Landa* (*Regina Landa*, 1939), *Předvoj* (*Avanzada*, 1940) a *Nová buržoazie* (*Nueva burguesía*, 1941). *Regina Landa* je dílo kritické, zaměřené na kritiku vládní byrokracie za dob prezidenta Cárdenase. Horlivost, s jakou popisoval politickou situaci, mu dala v jistém okamžiku zapomenout, že píše umělecké dílo, nikoliv nějakou politickou obžalobu. Výsledkem bylo autorovo nejslabší dílo.

³² Ibid., s. 184

V *Předvoji* svou pozornost zaměřuje na dělnické a zemědělské předáky. Azuela přísně kritizuje zemědělskou politiku Cárdenase, který přerozdělil půdu statkářů mezi peóny a rolníky. Cílem díla *Předvoj* není umělecké vyjádření, nýbrž zaobalení kritiky politické scény do slova „román“, jakožto prostředku ke kritice Cárdenasovy vlády. Útok proti vládě pokračuje i v *Nové buržoazii*, i když zde přeci jen s větším uměleckým cítěním. Boj mezi prezidentskými kandidáty posloužil Azuelovi jako materiál ke kritice metod, které vláda užívá k politické propagaci. Nejdůležitější na románu je však popis nově se utvářejících středních tříd, které z revolučních bojů vzešly. V umělecké rovině je román složen z rychle se střídajících scén. Technika psaní je až analytická, popisná, převládá živý dialog. Objevují se zde i naturalistické tendence.

Přestože byl Azuela značně kritický k vládě, roku 1941 obdržel Národní cenu za literaturu, což byla první oficiální odměna, kterou za svou práci obdržel.

4.2.4 Čtvrtá etapa

Poslední desetiletí jeho literární tvorby bylo obdobím neklidnějším. Méně se věnuje politice a zaměřuje se na biografii. V roce 1942 vychází biografie *Otec Agustín Rivera (El padre Agustín Rivera)* jako pocta vynikajícímu filozofovi z Los Lagos de Moreno. Roku 1943 se mu dostane pocty a je jmenován jedním ze zakládajících členů Colegio Nacional, kde také přednáší na několika konferencích na téma mexické výpravné prózy. Své poznámky a poznatky vydává roku 1947 v díle *Sto let mexického románu (Cien años de la novela mexicana)*. Přesto nepřestává psát romány, publikuje *Obchodnice (La marchanta, 1944)* a *Zkrocená žena (La mujer domada, 1946)*. V *Obchodnici* nepřináší žádné nové poznatky. Místo, ve kterém se román odehrává, je chudé prostředí hlavního města. Na povrch opět vychází kritika vlády a utlačovatelů národa. Hlavním tématem díla je vliv náhle nabytých peněz na osobnost člověka, hlavně na osobnost člověka z chudé vrstvy.

Méně originální je Azuelův námět ve *Zkrocené ženě*, který vypráví o dívce Serafině. Plná ambicí, přesto neuspěla ve velkém městě. Azuela opět představuje dva pohledy na život, Venkov, který velebí, oproti životu ve městě, kterým opovrhuje. Velká města nepřitahují mladé lidi, aby se v nich něco naučili, nýbrž aby je zkazila. Morální ponaučení je jasné, zabránit mnohým mladým lidem bez většího talentu, aby odešli z venkova do města dosáhnout úspěchů ve vyšších kruzích, společenských i politických.

Rok 1949 je nejšťastnějším obdobím Azuelova života. Kromě publikování románu *Ztracené stezky (Sendas perdidas, poslední dílo vydané za autorova života)* obdržel i nejvyšší ocenění, jaké může vláda spisovatelům udělit, Národní cenu umění a věd v oboru literatura.

Tímto rokem počínaje také odchází na penzi a opouští své místo na ministerstvu. Dokončuje ještě román *Kletba*. Umírá roku 1952 na srdeční zástavu.

4.3 Historie a fikce

Přestože byl román *Vojáci bídy* napsán ještě za dob bojů, je dnes vnímán s odstupem času jako román historický.³³

Vojáci bídy jsou směsicí fikce a reality. Jak bylo zmíněno dříve, Azuela se při psaní nechal inspirovat jednak událostmi ze svého okolí a pak také skutečnými lidmi, se kterými se setkal, a kteří v něm (dle jeho slov) cosi zanechali. Pod souhrnný název historie, abychom zůstali věrni názvu kapitoly, tedy zahrneme jak události bitevní, tak i skutečné historické postavy, které Azuelu obklopovali a inspirovali. Začneme nejprve s událostmi a poté přejdeme na postavy, které se v románu vyskytují.

Místa a události:

Faktem je, že rozhodující okamžiky díla byly skutečně zpozorovány a zaznamenány autorem. Mezi ně patří zničení Huertova režimu v bitvě u Zacatecas, rozpad partyzánských oddílů na rozličné frakce počínaje podepsáním dohody z Aguascalientes.

Jako jedna z osnov pro jeho knihu Azuelovi posloužila bitva u San Miguel el Alto. Na této bitvě ukázal odvahu a zdatnost partyzánských bojovníků. Taktika v bitvě u San Miguel je téměř totožná s tou, kterou využil Demetrio při obléhání a útoku na bezejmennou vesnici v údolí řeky Juchipila. Ve *Vojácích bídy* Azuela některé údaje z bitvy poupravil, obránci v druhé části jeho knihy nejsou carranzisté, nýbrž federální vojsko. Demetrio a jeho muži až působivě používají své dýky v boji s nepřítelem. Jako ještě větší kontrast chudých, přesto úspěšných partyzánů použil namyšleného chování velitele federálního vojska, který ještě před rozhodnutím bitvy, v předtuše vítězství zvažuje, co napíše do úředního hlášení a velebí přítom Huertu a republiku. „Mám tu čest Vám blahopřát, pane Ministře, k vítězství vládních zbraní. Ať žije generál don Victoriano Huerta! Ať žije Mexiko!“ (s. 76)³⁴

V kapitole XI první části zmiňuje opevnění federálních vojsk na kopcích El Grillo a La Bufa v Zacatecas. „Federálové se opevnili na pahorcích El Grillo a La Bufa v Zacatecas.“ (s. 61)³⁵ Oba kopce se skutečně nacházejí v tomto městě. Ačkoliv nemáme žádný pevný

³³ HOUDOUŠEK, E. Op. Cit, s. 7

³⁴ „Me honro en felicitar a usted, señor Ministro, por el triunfo de las armas del Gobierno. ¡Viva señor general don Victoriano Huerta! ¡Viva México!“ (1988, s. 55-56)

³⁵ „Los federales tenían fortificados los cerros de El Grillo y La Bufa.“ (1988, s. 39)

důkaz, že federální vojska kopce skutečně okupovala, je možné, že tato událost se pravdivá a je jedním z mnoha střetů mezi revolucionáři a federály v boji za ovládnutí Zacatecasu.

Mezi skutečná místa patří i Limón, rodný kraj Demetria. Podle Castra Leala se vesnice Limón nachází ve státě Zacatecas a má 127 obyvatel.³⁶ V kapitole XIII se Demetrio rozpovídá o svém životě a příčině toho, proč se ocitl na druhé straně zákona. „Pocházím z Limónu, je to tady blízko Moyahuy, přímo v juchipilském kaňonu.“ (s. 62)³⁷ Není daleko od pravdy, Moyahua je okres v jižní části státu Zacatecas, který ze severu sousedí s okresem Juchipila. Demetriův životní příběh sám o sobě, události, které ho donutily vrhnout se do partyzánských řad, jsou sice vymyšlené, nicméně předlohu k nim nacházel Azuela v životních příbězích svých druhů a mužů, které ošetřoval.

Dále je pak zmínka o městu Fresnillo a jednom z nejdůležitějších měst z dob Mexické revoluce. „Demetrio dorazil se sto lidmi do Fresnillu téhož dne, kdy Pánfilo Natera začínal postupovat se svými silami proti městu Zacatecasu.“ (s. 80)³⁸ Fresnillo je druhým nejdůležitějším městem ve státě Zacatecas, bitva u Zacatecas skutečně proběhla dne 22. června 1914. Zacatecas bylo silným strategickým bodem. Těm, kteří se ho zmocnili, umožnilo kontrolovat železniční tratě směrem na jih země. Zde se začíná proplétat skutečnost s fikcí, když se Macíasovy oddíly sejdou na jednom místě s oddíly Natery, aby společně zaútočily na Zacatecas. Události, které k tomuto setkání vedly, jsou skutečné, ale rozhovor mezi Demetriem a Naterou je čistě smyšlený.

Také Demetrioova cesta domů po bitvě u Zacatecas je zeměpisným popisem skutečných okresů nacházejících se ve státě Jalisco, od Moyahuy přes Tepatitlán, Cuquíno až po Limón.

Jako hlavní dějovou linii třetí části románu využil skutečných bitev u Celaya (6 až 7. dubna, 13. až 15. dubna 1915), kdy nejednota oddílů a konkrétních motivů venkovských mas měly za následek vítězství generála Obregóna, velitele sil Venustiana Carranzy. Villova vojska byla rozprášena a mnoho mužů bojujících pod jeho velením dezertovalo. „Velmi vážné věci! Katastrofa! Villa byl poražen u Celaya Obregonem. Carranza vítězí na všech stranách.“ (s. 154)³⁹ Touto větou, přesněji řečeno touto událostí, začíná třetí část románu.

Co je bezpochyby vymyšlené, je střet Demetria s moyahujským kasikem donem Mónikem. Při jedné hádce Demetrio plivnul donu Mónicovi do obličeje, čímž vyvolal jeho

³⁶ AZUELA, M., 1988, s. 141

³⁷ „Yo soy de Limón, allí, muy cerca de Moyahua, del puro cañón de Juchipila.“ (1988, s. 40)

³⁸ „Demetrio llegó con cien hombres a Fresnillo el mismo día que Pánfilo Natera iniciaba el avance de sus fuerzas sobre la plaza de Zacatecas.“ (1988, s. 59)

³⁹ „¡Muy serias! ¡Un desastre! Villa derrotado en Celaya por Obregón. Carranza triunfando por todas partes.“ (1988, s. 128)

hněv. A protože to byl muž vlivný, ihned se vypravil do Zacatecasu pro eskortu, aby ho dala zatknout. Demetrio však stihl uniknout a don Mónico alespoň zapálil jeho statek. Tato událost je zcela smyšlená stejně tak jako Demetrio.

Předlohy pro postavy:

Inspirací, chceme-li předlohou, pro postavu Demetria Macíase se stal Julián Medina. Byl to příkladný typ revolucionáře, vzhledem ke svému postavení, udatný v boji proti carranzistům i federálům, muž plný přesvědčení, respektovaný svými spolubojovníky. Při rozhovorech s Medinou si Azuela uvědomil, jak přitažlivou osobností je pro něj generál jakožto inspirace k vytvoření hrdiny, kterého potřeboval do svého románu. Sám Azuela přiznal, že za vzor pro postavu Demetria mu posloužil Medina.

O seznámení s ním píše, že to byl typ nefalšovaného rančera z Jalisca, odvážný, upřímný, šlechtný a vychloubačný.⁴⁰ Přesně tak nám později představuje i svého hrdinu Demetria, podoba tedy není náhodná. Přesto se ve svém popisu Demetria s originálem značně liší v určitých pasážích. Například, když popisuje Demetria jako čistokrevného mexického indiána, kterým ale Medina nebyl. Měl spíše více ze Španěla než z Indiána, co se fyzického vzhledu týče. Co do duševní charakteristiky Demetria se Azuela inspiroval u více lidí. Druhým největším podnětem pro postavu Demetria byl plukovník Caloca, se kterým ho pojilo přátelství již od okupace Guadalajary. Vytvoření postavy Demetria je tak jakousi směsicí činů, mužnosti a ideálů obou mužů. Zajímavý je i původ jeho jména. Déméter, podle řecké mytologie byla bohyně plodnosti země a rolnictví. A jelikož za nejcennější plodinu země byla považována kukuřice, ze které měl dle mayské mytologie pocházet člověk, není se tedy čemu divit, že postava Demetria měla být prototypem muže země, muže, který povstal z kukuřice.⁴¹

Převážnou inspiraci pro své postavy nacházel v řadách Medinových mužů. Obzvláště tři ho velice zaujali. Jedním z nich byl Medinův felčar, mastičkář, který se k Medinovi připojil během povstání v Hostotipaquillo a který s ním zůstal až doby rozpuštění jeho jednotek v Jaliscu. Byl jedním z mála lidí, kteří měli k Medinovi blízko. Azuelovi posloužil jako předloha pro postavu mastičkáře Venancia.

Druhým mužem byl Pedro Montes. Montes byl jedním z rančerů, kteří se mohli honosit titulem zběhlého a udatného v mnoha potyčkách, jeho tvář zdobily jizvy z dob, kdy měl blízko k podsvětí. Azuela se o něm zmiňuje jako o jednom z nejsympatičtějších z

⁴⁰ Cf. DOSSIER. In: AZUELA, Mariano. *Los de abajo*. Edición crítica Jorge Ruffinelli : UNESCO (Colección archivos), España, 1988, s. 282

⁴¹ MENTON, Seymour. *Narrativa hispanoamericana : Desde Los de abajo hasta Noticias del Imperio*. México : U.A.T., 1991, s. 15

Medinova generálního štábu.⁴² Jeho druhem byl jistý Bárbaro, muž bez slitování. Spolu měli na starosti popravu, které dal Medina nařídít. Od Montese převzal Azuela určité jeho rysy a vtělil je do postavy Anastasia Montaňése. Bárbaro pak posloužil za vzor pro obávanou postavu Pancracia.

Luis Cervantes je postava zcela vymyšlená, přesto se v jeho chování dá najít pár rysů z chování plukovníka Francisca M. Delgada, soukromého tajemníka Mediny, přesněji řečeno takového chování, které o něm vypovídali druzí.⁴³ Část z Delgada přenesl i na postavu Anastasia Montaňése.

V postavě Solíse autor reflektuje sám sebe, svoje postoje, stejně tak jako v postavě Luise Cervantese, který v románu vystupuje jako nedostudovaný medic a novinář.

„Luis Cervantes si získal důvěru oddílu. Někteří vojáci se mu svěřovali s podivnými věcmi.“ (s. 44)⁴⁴ Není náhoda, že Azuela byl také lékař, i když dostudovaný, který se dobrovolně přidal k revolucionářskému oddílu a jako polní lékař vyslechl různé životní příběhy. Stejně jako Cervantes byl i Azuela zpočátku idealista, který se následkem toho, co prožil, změnil v realistu. Podobně na tom je i postava Solíse, důstojníka Pánfila Natera.

Předlohu pro blondáka Margarita poznal Azuela ve městě Juárez, byl to číšník v restauraci Delmónico, kam chodíval Azuela snídat. „Byl kdysi číšníkem v Delmónico v Chihuahua a teď nosil tři žluté bronzové prýmky označující jeho hodnost v Severní divizi.“ (s. 104)⁴⁵ Azuela o něm říká, že byl přímo antipatický, obtloustlý, s buclatým a rudým obličejem. Margaritovu postavu zkompletoval i z jiných, mimo jiné čerpal námět od plukovníka Galvána, opilce, jehož zábavou bylo střílet při biliardu do svých protihráčů.

Naopak ženské postavy, s výjimkou Pintady, jsou produktem autorovy fantazie. Vymyslel si je k obrazu svému, aby doplňovaly výstavbu díla. Předlouhou pro Pintadu byla přítelkyně plukovníka Maximiana Hernándezze. Jak již přezdívkou napovídá, vyžívala se v křiklavých barvách a silně se malovala. Nosívala sukně plné zářivých barev, oprýskaný klobouk a přes blůzu přetažený pás s náboji. Stejně jako María Antonia je prostitutka. Postava Demetriovy ženy je postavou druhotnou, v románu se téměř neobjevuje, narozdíl od Camily, indiánské dívky z vesnice.

Zajímavostí je, že některé z postav se v určité podobě objevují v autorových předešlých dílech. Například postava Camily se objevuje v povídce *Na cestě (En derrota,*

⁴² ROBE, S. L. Op. Cit., s. 159

⁴³ LEAL, L. Op. Cit., s. 230

⁴⁴ „Luis Cervantes, pues, se hizo acreedor de la confianza de la tropa. Hubo soldados que le hicieron confidencias temerarias.“ (1988, s. 21)

⁴⁵ „Ex mesero del Delmónico de Chihuahua, ostentaba ahora tres barras de latón amarillo, insignias de su grado en la División del Norte.“ (1988, s. 81)

1904). Zmínila jsem se již o románu *Andrés Pérez, maderista*, kde nastiňuje budoucí postavu Demetria v podobě mladíka Vicenteho, partyzána, který umírá rukou vlastních mužů. Popis jeho smrti je podobný popisu smrti Demetria. Zde se také objevují budoucí profily pro postavy Solíse a Luise Cervantese.

Ačkoliv se určité historické postavy v románu přímo nevyskytují, jména jako Pancho Villa jsou zde několikrát zmíněna v souvislosti s některými událostmi na pozadí románu. Další, historicky doložené postavy, mezi kterými se fiktivní postavy pohybují, jsou generál Pánfilo Natera (guvernér státu Zacatecas a velitel Centrální divize během Mexické revoluce), generál Julián Medina, Alvaro Obregón (velitel Carranzovy armády, po Carranzově smrti v letech 1920-1924 mexický prezident), Venustiano Carranza (guvernér státu Coahuila de Zaragoza, po ukončení revoluce prezident v letech 1917-1920), Victoriano Huerta nebo revolucionář Pascual Orozco. (Zajímavostí je, že Orozco byl pohřben ve městě El Paso přibližně ve stejnou dobu, kdy Azuela začal vydávat *Vojáky bídy* v místních novinách *El Paso del Norte*.)

Hned v první kapitole se například zmiňuje o Juliánovi Medinovi a jeho střetu s federálním vojskem v Hostotipaquillo. Jak postava, tak i událost jsou skutečné. Hostotipaquillo je město a zároveň správní centrum státu Jalisco, nachází se v okrese Valles. „Julián Medina se postavil v Hostotipaquillo s půl tuctem othanců, kteří měli jen nože nabroušené na ručním mlýně, všem policajtům a federálům z města a vyhnal je...“ (s. 30)⁴⁶ O Villovi se zase zmiňuje jako o Mexickém Napoleonovi. (s. 86)

Právě výskyt postav fiktivních mezi těmi skutečnými dává vyprávění nálepku pravdivosti. Azuela dosahuje vyvážení mezi historickým a fiktivním do takové míry, že pro čtenáře je mnohdy obtížné oba tyto světy oddělit.

4.4 Příběh, postavy, prostředí

Román je rozdělen na tři části. Číslo tři má v Azuelově románu zvláštní symboliku.⁴⁷ Objevuje se hned v první kapitole, Demetrio sedí v kuchyni a v ruce drží tři kukuřičné placky; tři jsou federální vojáci, kteří přišli do Limónu. Jeho rodina se také skládá ze tří členů; třikrát zatroubil na roh, když svolával své muže; tři indiánské stařeny sedí v chatrči, kam uložili Demetria; na tři dny zmizí nešťastná Camila z vesnice, aby nebyla nablízku Demetrioovi ani Cervantesovi; do tří dnů má zmizet Camilino trápení z lásky; třikrát Pancrasio zabuší na dveře kasika Mónica. Zde se číslo tři dokonce opakuje dvakrát. „Tři rány pažbou pušky, další tři,

⁴⁶ „Julián Medina, en Hostotipaquillo, con media docena de pelados y con cuchillos afilados en el metate, les hizo frente a todos los cuicos y federales del pueblo, y se los echó...“ (1988, s. 9)

⁴⁷ MENTON, S. Op. Cit., s. 29

nikdo neodpovídá.⁴⁸ (s. 112). Číslo tři se opakuje i v užití třech barev: černé, bílé a červené. Přestože Azuela ve svých popisech, zvláště v první části románu, neopomíná ostatní barvy (modré hory, hnědavé chalupy apod.), převaha těchto tří barev je zjevná.⁴⁹ Bílá prašná cesta, po které se vydal Demetriův oddíl; bílý kouř z pušek a černý kouř z hořících budov (s. 90); tři bílé domky na planině a na dvoře muž oblečený v bílé košili a bílých kalhotách (s. 125); bílá Juchipila, která se tyčí mezi stromy (s. 157); voják s tváří černou jako noc (s. 95); černé sukně žen v domě dona Mónica (s. 113); černé stopy požáru na domech v Juchipile (s. 160); východ slunce, který přirovnává k mraku červeného prachu (s. 129); rudý blesk, který ozářil tmu (s. 72). Černá je také symbolem smrti, zkázy (shořelé budovy), červená znamená vášeň (v tomto smyslu vášeň pro boj) a krev (obětovaná ve jménu revoluce), bílá značí nevinnost (nuzný rolník, který se stará jen o svou usedlost) a čistotu (bílé domky, které ještě nejsou poznamenány ohněm).

Každá ze tří částí románu je pak rozdělena na samostatné kapitoly. Symbolické je i rozdělení kapitol: dvacet jedna, čtrnáct a sedm. Opakuje se zde magická sedmička v sestupném pořadí.

Časové zařazení románu je mezi lety 1913 až 1915.

Příběh:

První část knihy je nejdelší. Pojednává o tom, proč se skupina obyčejných mužů přidala na stranu partyzánů, jaké události je vedly k jejich rozhodnutí. Některé z těchto příhod mohou být skutečné, Azuela je mohl vyslechnout od svých spolubojovníků, nicméně důkazy o tom chybí a můžeme jen spekulovat na základě Azuelova vlastního vyprávění. Seznámíme se s postavou Luise Cervantese, mladého idealisty z města, který přichází se svými revolučními myšlenkami, přáními mezi skupinu nevzdělaných, chudých partyzánů. Cervantes je jakýmsi protikladem, mužem z města, který přichází do zcela jiného světa.

Příběh začíná útekem Demetria Macíase z vlastního statku před vojskem. Poté, co jim stačí prchnout pod rukama, alespoň zapálí jeho dům. Tato emotivní scéna by se dala brát jako metaforický odkaz na postavu Fénixe, který povstal z popela. Stejně jako Fénix i Demetrio se díky této události zrodil do podoby silnějšího a odhodlanějšího bojovat za svou zemi a svůj majetek. Nedaleko na něj čekají jeho muži, otrhaní a špinaví. Vůbec nevypadají tak, jak si je bude později představovat Luis Cervantes. Během boje je Demetrio zraněn a musí se i se svými muži ukrýt v jedné indiánské vesnici. Azuela poukazuje na krutou realitu, kterou sebou

⁴⁸ „Tres golpes con la culata del rifle, otros tres y nadie responde.“ (1988, s. 89)

⁴⁹ MENTON, S. Op. Cit., s. 30

Revoluce přinesla. Vojáci z obou bojujících stran si berou vše, co chtějí, ženy i jídlo, muži před nimi prchají. Na druhé straně ukazuje věrnost, se kterou muži následují svého vůdce a bdí u jeho lůžka. Zde se objevuje na scéně postava Luise Cervantesa, který by se rád přidal na stranu revolucionářů, zběh z federálního vojska. Zprvu je brán jako cizinec, mladíček z města, ale postupem času se jeho pozice v oddílu mění. Ve vesnici se prvně setkáváme i s postavou Camily, místní indiánské dívky, která zamotá Demetriovi hlavu. Postava Camily byla vytvořena jako ženský element do čistě mužského světa Demetrioova pluku.

V této části se objevuje ona výjimečná bojová scéna z dobývání bezejmenné vesnice, při které se Azuela nechal inspirovat skutečnou bitvou u San Miguel el Alto. První část knihy končí bitevní vřavou u Zacatecasu, při které umírá postava idealisty Solíse (se kterým se Azuela ideologicky ztotožňuje)

V první části knihy se seznamujeme s Macíasovými muži, jejich povahami. Azuela je popisuje jako zcela obyčejné, povětšinou nevzdělané muže. Přestože straní partyzánským bojovníkům, líčí je v pravém světle, jako chudé, prosté vesničany. Dává je do kontrastu s postavou Cervantese, vzdělance z města.

Druhá část knihy se odehrává po slavné bitvě u Zacatecasu, z Demetria se stává generál a mívá se svými lidmi domů. Autor se více zaměřuje na jednotlivé postavy, představuje nám Demetria a jeho muže jako hrubé plody Revoluce, kteří se předhánějí v počtu zabitých a jejich jedinou zábavou je pití, zabíjení a touha po tučné kořisti. Seznamuje nás s postavou Barvičky (Pintady) a nelítostného blondýna Margarita, kteří jako jediní neuznávají svrchovanou autoritu Demetria jako vůdce. Blondýn Margarito například zabil starého muže, který žádal po Demetriovi zpět svou kukuřici, kterou mu oddíl vzal, a to i přes výslovný rozkaz Demetria vrátit vesničanovi jeho podíl. Barvička popichuje Camilu proti Demetriovi a nakonec ji ve vzteku zabije (i když si tím popudí proti sobě jak Demetria tak všechny jeho muže a musí opustit jejich skupinu). Při svém tažení domů narazí Demetrio na dům dona Mónica a pomstí se mu stejně, jako to udělal on jemu. Zapálí mu statek i se všemi jeho cennostmi, což jeho muži nedokážou pochopit. (Jejich cílem bylo vyrabovat donu Mónikovi celý dům a sebrat vše co se dá, výsledkem jejich boje jsou jen krádeže a rabování ve jménu Revoluce.) Znovu se objevuje postava Camily. Těsně před příjezdem do rodného kraje je však Demetrio odvolán, aby se zúčastnil v Aguascalientes volby prozatímního prezidenta.

Ve druhé části Azuela zachycuje negativní rysy Revoluce. Jde o dobu chaosu, zmatku, anarchie. Nikdo přesně neví, proti kterým jednotkám v tu chvíli bojuje. V řadách revolucionářů vládne zmatek, lidem chybí jednotný vůdce, cítí se desorientováni. Natož, když

se k nim přidávají kdejakí zločinci (Blondýn Margarito) nebo bývalí příslušníci federálních vojsk, proti kterým původně bojovali. V tomto chaosu se snadno zapomene na původní ideály, hrdinství se změní v krutost, boj za lepší podmínky se změní v boj beze smyslu a určitého cíle.⁵⁰ Většina z oněch mužů byli nevzdělanci, analfabeti. Nebyl zde nikdo, kdo by jim vysvětlil situaci politickou, případně cíle revoluce. Až na výjimku Pánfila Natery se v románu osobně nevyskytuje žádný z větších představitelů Revoluce. Azuela líčí přesně to, co sám zažil za svého pobytu.

Třetí, nejkratší část je jakýmsi vyústěním osudů hlavních postav. Některé odcházejí, jiné zůstávají věrně po boku svého velitele, aby nakonec skončili pod salvou kulek. Tato část začíná po bitvě u Celaya, rok po událostech v Zacatecas. Začíná dopisem, který poslal Luis Cervantes několik měsíců po událostech v Aguascalientes, tedy po konci druhé části románu. V řadách Demetriových mužů se stále častěji objevuje nejistota. Do jednotky přicházejí mladíci z města, na ramenou prýmký, zatímco staří veteráni, kteří byli v jednotce od začátku, jsou stále prostými vojáky. Uplynuly dva roky od doby, kdy Demetrioovi shořel statek a on se stal velitelem partyzánů. V Juchipilu se shledává se svou ženou a synem. Přesto Demetrio od nich odchází, Revoluce pro něj neskončila. Ani pořádně neví, proč ještě bojuje, shledal se opět se svou rodinou, přesto cítí, že by měl odejít a bojovat dál, dokud je kde a proti komu bojovat. „Podívej se na ten kámen, také se nemůže zastavit...!“ (s. 162)⁵¹ Během doby, po kterou román zachycuje jeho putování, se z obyčejného usedlého muže vypracoval na uznávaného, obávaného generála, který se nejednou vyznamenal v boji muže proti muži. Jeho život končí spolu s ostatními na stejném kopci, kde před dvěma lety spolu se svými věrnými dokázal porazit přesilu federálních vojáků. A tím se cyklicky uzavírá i autorovo vyprávění.

Postavy:

O realistickém pohledu na postavy, jako na imitace skutečných lidí, jsme se již zmínili. Postava je jakýmsi výtvozem, který si čtenář sestaví z různých údajů roztroušených v textu.⁵²

V popisu postav můžeme nalézt shodu s přeměnou revoluce. V první části jsou postavy chudé, víceméně nezkažené a plné odvahy, v druhé části nastává změna, díky úspěchu v bitvě jim sláva začíná stoupat do hlavy, mají sice lepší oblečení, jsou bohatší, ale

⁵⁰ HOUDOUŠEK, E. Op. Cit., s. 19

⁵¹ „Mira esa piedra cómo ya no se para...“ (1988, s. 138)

⁵² Cf. RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, S. Op. Cit., 44

vnitřně se začínají měnit (loupí, opíjí se, tropí výtržnosti) a díky postavě Barvičky druhá část vyznívá až groteskně. Na konci druhé a ve třetí části jsou postavy již zcela „špinavé“, stejně jako jejich oblečení a místa, kudy procházejí. Azuela tak odráží jejich revoluční úpadek.⁵³ Do tohoto popisu náleží postavy všeho druhu, inteligentní i hloupé, tvrdé i citlivé, špatné i dobré.

Demetrio Macías

Demetrio je centrální postavou románu. Je typem silného mexického rolníka. „Byl to vysoký silný muž s bezvousou rudou tváří.“ (s. 25)⁵⁴ Původ jeho jména naznačuje určitou analogii s jeho povahou, jak bylo řečeno. Jediné, po čem touží, je vrátit se domů ke své rodině. Přestože byl nucen chopit se zbraně, nepřestal se považovat za rolníka, vesničana. V kapitole X druhé části vzpomíná na své pole a voli: „Myslíl na své spřežení: na pár mladých tmavých dvouročních volů, na dva korce orné, dobře obdělané půdy.“ (s. 127)⁵⁵ Jediný cíl, který má je vrátit se domů ke své rodině: „Toužím jen po tom, aby mi dali pokoj a já se mohl vrátit domů.“ (s. 63)⁵⁶ Ačkoliv je Demetrio popisován jako silný vůdce, nerad zabíjí ty, které nemusí. Celá I. kapitola druhé části je o vychloubání Demetriových mužů, kolik civilistů a z jakých zbytečných důvodů zabili. Demetrio neřekne ani hlásku. Pokud jde však o federální vojáky, objeví se v něm nefalšovaná prudkost. „Neutíkejte, mrzáci!... Ať poznáte starého Demetria Macíase!“ (s. 36)⁵⁷ Jeho muži, opojeni vítězstvím, rabují, Demetrio jako čestný muž, bojující za svou věc, odmítá nabízené peníze (které mu dává Luis Cervantes) se slovy: „Človče, panáčku... tohle já jsem nechtěl!... Moyahua je takřka můj kraj... Řeknou, že jsem pro tohle přišel!“ (s. 116)⁵⁸ K ženám se také nechová tak jako jeho muži, ke Camile je slušný, pozorný. Z revolucionářů, až na výjimku Indiána, je jediný, kdo má rodinu. Ačkoliv se jeho žena se synem vyskytují jen na začátku a na konci románu, mají určitý spojující charakter, Demetrio na ně po celou dobu vzpomíná a vrací se tak do své domoviny.

I přes hrdinský charakter Azuela Demetria neidealizuje, ale představuje ho jako obyčejnou lidskou bytost. Neubrání se vlivu svých mužů, což se zejména projevilo v druhé části románu. Začíná se v něm objevovat jistá hrubost. Se svými muži se často opíjí, potácí se po ulicích, zvířecím pohledem sleduje Cervantesovu čtrnáctiletou „nevěstu“.

⁵³ Cf. MANSOUR, M. Op. Cit., s. 262

⁵⁴ „Alto, robusto, de faz bermeja, sin pelo de barbaYYY.“ (1988, s. 4)

⁵⁵ „Pensaba en su yunta: dos bueyes prietos, nuevecitos, de dos años de trabajo apenas, en sus dos fanegas de labor bien abonadas.“ (1988, s. 105)

⁵⁶ „No quiero yo otra cosa, sino que me dejen en paz para volver a mi casa.“ (1988, s. 42)

⁵⁷ „¡No corran, mochos!... Vengan a conocer a su padre Demetrio Macías...“ (1988, s. 13)

⁵⁸ „¡Hombre, curro... si yo no quería eso! Moyahua casi es mi tierra... ¡Dirán que por eso anda uno aquí!“ (1988, s. 94)

Necitelným ke krutostem ostatních se ukázal být už v první části románu, kdy mu přišel Anastasio říct o dvou mrtvých nováčcích z jeho pluku. Demetrio jen pokrčil rameny: „Pst!... Ať je zahrabou...“ (s. 83)⁵⁹

Přestože Demetrio navenek nedává znát své emoce, tryskají mu slzy vzteku a bolesti, když vidí Anastasia umírat. (s. 164)

Demetriův život končí na stejném místě, kde se před pár lety vyznamenal svou statečností, po boku jeho věrných mužů, když opojen vzpomínkami neodhadne nebezpečí, která mohou číhat na cestě.

Anastasio Montaños

K Demetriovi má nejbližší. Ze všech mužů je tím nejsympatičtější. Byl prvním, který nabídl Demetriovi pomoc v boji proti federálním vojskům a byl s ním také do poslední chvíle. Když byl Demetrio zraněn, ochotně bděl u jeho lůžka. „V nohách nosítek seděl Křepelka s Anastasiem...“ (s. 53)⁶⁰ Přestože si připadá na vyšší úrovni než ostatní, nepochybuje, že Demetrio je jejich vůdce. O jejich blízkém vztahu svědčí i fakt, že Anastasio nazývá Demetria svým kmotrem. Fyzický vzhled Anastasia si lze představit z toho mála, co o něm Azuela napsal. „Náhle otočil tvář zarostlou černým vousem a své mírné oči na Luise Cervantesa.“ (s. 59)⁶¹ Tak jako Demetrio i Anastasio byl schopen uchovat si svou „neposkvřenost“ v prostředí plném barbarství. Nerad hraje karty, neopíjí se jako ostatní a neužívá si s lehkými ženami. I přesto má bohaté zkušenosti a Demetriovi je rádcem ve vztahu k ženám (konkrétně ke Camile). I Anastasia Azuela neidealizuje, stílí po vojácích se stejnou vervou jako jeho druzi. Je to nevzdělaný, prostý člověk, neumí číst, nezná hodiny.

Křepelka (La Codorniz)

Je to sice zloděj, milovník žen ale v románu má funkci jakési komické postavy. Pronásleduje federální vojska s kalhotami u kotníků, při odchodu z vesnice, kde se Demetrio léčil, sehnal hudebníky a vystrojil mu oslavu na rozloučenou, zaplatil dvacet pět centávů za psací stroj, jen aby jím mohl mrštit o skálu, když přivedli prvně Luise Cervantesa, přestrojil se na Demetriův příkaz za kněze.

⁵⁹ „;Psch!... Pos que los entierren...“ (1988, s. 63)

⁶⁰ „...La Codorniz y Anastasio Montaños, atejonados al pie de la camilla...“ (1988, s. 31)

⁶¹ „YYYvolvió de pronto su rostro de negra barba y dulces ojos hacia Luis CervantesYYY“ (1988, s. 37)

Pancracio

Nejméně sympatickým z celé skupiny je Pancracio. Azuela ho popisuje jako odporivého člověka s tvrdým profilem a vystouplou bradou. (s. 36) Na jiné straně přidává: „Pancraciova pihovatá, bezvousá tvář s vystouplou bradou, s nízkým, kosým čelem, s ušima přilepenými k lebce, a celý jeho zvířecí vzhled.“ (s. 45)⁶² V řečtině jeho jméno znamená všemocný, je symbolem všeho zlého.⁶³ Ženy v domě dona Mónica ho měli za vtělení ďábla. Byl to on, kdo střelil Luise Cervantesa, bez výčitek shodil z věže mladého kapitána federálního vojska a to on zastřelil kostelníka jen proto, že byl oblečený do černého jako švihák.

Osudovým se mu stala jeho vášeň pro hraní karet, při jedné potyčce se spoluhráčem, Sádelníkem, dalším z Demetrioových mužů, se navzájem probodli. Stejně surově jako žil, tak i zemřel.

Luis Cervantes

Nedostudovaný lékař a novinář, který začal sdílet ideály Revoluce. Nejprve patřil do tábora „protimaderistů“, ale rozhodl se přejít na druhou stranu k revolucionářům (potom co zažil ve federálním vojsku, zacházeli s ním surově a ještě zbaběle utíkali z boje, v tu dobu začal cítit nenávisť ke všem, kdo poroučejí), kteří se mstí za smrt svého vůdce Madera. Pro Azuelu je typem intelektuála, měšťáka, který je vzdálený Revoluci a účastní se jí pouze za účelem obohacení.⁶⁴ Což dokládá na začátku třetí části dopisem, který Cervantes píše Venanciovi a v němž uvádí, že všechny své naspořené (ukořistěné) peníze vyčerpá na studium a promoci ve Spojených státech.

I fyzický popis je v naprostém kontrastu s popisy ostatních mužů, kteří jsou vykresleni jako čistokrevní Indiáni a zdaleka ne tak malebně jako Luis Cervantes. Skrze Camiliny oči může být popis samozřejmě přikrášlen ještě více. „Camila se ještě jednou vytrzeně podívala na svěží a zářící tvář Luise Cervantese, viděla něžný výraz jeho šedých očí, jeho tváře, svěží a růžové jako u porcelánové sošky, jemnou bílou a hebkou pleť, která mu pod krkem a nad rukávy hrubé lněné košile hrála do zlatožluté barvy jeho lehce zvlňných vlasů.“ (s. 58)⁶⁵

⁶² „Uno, Pancracio, agüerado, pecoso, su cara lampiña, su barba saltona, la frente roma y oblicua, untadas las orejas al cráneo y todo de un aspecto bestial.“ (1988, s. 23)

⁶³ Cf. MENTON, S. Op. Cit., s. 28

⁶⁴ DESSAU, A. *Los de abajo: Una valoración objetiva*. In *Recopilación de textos sobre la novela de la Revolución Mexicana*. La Habana : Casa de las Américas, 1975, s. 208

⁶⁵ "Una vez más Camila contempló con embeleso el fresco y radioso rostro de Luis Cervantes, aquellos ojos glaucos de tierna expresión, sus carrillos frescos y rosados como los de un muñeco de porcelana, la tersura de una piel blanca y delicada que asomaba abajo del cuello, y más arriba de las mangas de una tosca camiseta de lana, el rubio tierno de sus cabellos, rizados ligeramente." (1988, s. 36-37)

Přestože Azuela se o něm vyjadřuje spíše negativně, autobiograficky s ním má mnoho společného. Předně je tu shoda v lékařském povolání a dobrovolném přidání k partyzánskému oddílu. Azuela, stejně jako Cervantes, byl také vzdělaný, městský typ a žádný „čistý indián“ (jako Demetrio a jeho muži). V roce 1915 se oba nacházeli ve městě El Paso (odkud Cervantes píše Venanciovi dopis).

Jako vzdělaný muž z města, umí upoutat posluchače svými prohlášeními, při kterých vzývá Revoluci, Demetria a ušlechtilý boj, který vedou. Zprvu se zdá být myšlenkou Revoluce pohlcen, ale ke konci druhé části románu se u něj navenek projeví stejné majetnické sklony jako u zbytku pluku, opíjel se, přivedl si děvče z ulice, bral si kořist „A jako Villa, Carranza nebo někdo jiný nepřijde vás žádat o dovolení, aby si směl zaplatit služby, jež přináší vlasti, tak ani my se o to nepotřebujeme nikoho prosit.“ (s. 117)⁶⁶ Pod záminkou platby za služby vlasti si bere, co chce. Revoluce mu slouží jen k obohacení vlastní kapsy. Zcela ztrácí původní ideologické smýšlení, které proklamoval, když přišel do oddílu: „Nebojujeme proto, abychom srazili jednoho bídného vraha, ale samotnou tyranii. Tomu se říká bojovat za myšlenku, mít ideály. Za ně bojuje Villa, Natera, Carranza; a za ně bojujeme také my.“ (s. 64)⁶⁷. Zároveň se vzdaluje slovům, která proti vloupáním a krádežím vznesl na začátku druhé části románu: „Podívejte se, to nás připravuje o prestiž a co je horší, připravuje to o prestiž naší věc...“ (s. 102)⁶⁸ Ve vnitru je ale slaboch, který se projeví v bitvě u Zacatecas. Zatímco Demetrio mezi prvními útočí na vojáky, Luis Cervantes zůstal ve svém úkrytu a před Solísem předstíral, že byl nucen zůstat skrytý. Jako kontrast k jeho zbabělosti Azuela hned vzápětí dodává slova Solíse o statečnosti Demetria: „U sta hromů! Ten tvůj velitel je kus pořádného chlapa! Ta odvaha a klid! Já a mnoho jiných ostřílených mládenců jsme zůstali stát s hubou takhle otevřenou.“ (s. 89)⁶⁹ Když si „vydělal“ tolik co potřeboval, opustil Mexiko a uchýlil se do Spojených států dostudovat a budovat kariéru.

Alberto Solís

Ačkoliv se objevuje v románu krátce přesto ho Azuela vykresluje s větší sympatií, než postavu Luise Cervantese. Azuela se ideologicky identifikuje s postavou Solíse, který je pro Revoluci, teoreticky, svými ideály a zásadami, ale záhy se stává pesimistou, v praxi zjišťuje,

⁶⁶ „Y así como ni Villa, ni Carranza, ni ningún otro han de venir a pedir nuestro consentimiento para pagarse los servicios que le están prestando a la patria, tampoco nosotros tenemos necesidad de pedirle licencia a nadie.“ (1988, s. 94-95)

⁶⁷ „No peleamos por derrocar a un asesino miserable, sino contra la tiranía misma. Eso es lo que se llama luchar por principios, tener ideales. Por ellos luchan Villa, Natera, Carranza; por ello estamos luchando nosotros.“ (1988, s. 43)

⁶⁸ „Mire usted, eso nos desprestigia, y lo que es peor, desprestigia nuestra causa...“ (1988, s. 79)

⁶⁹ „¡Caramba!YYY ¡Qué machito es su jefe! ¡Qué temeridad y qué serenidad! No sólo a mí, sino a muchos bien quemados nos dejó con tamaña boca abierta.“ (1988, s. 69)

že jeho snahy, se kterými přišel, se nemohou uplatnit. Při rozhovoru s Luisem Cervantesem je jeho skepticismus patrný. „Ach, tak tedy ještě právem mluvíte s tím nadšením a s tou vírou, s kterou jsme sem všichni zpočátku přišli!“ (s. 81)⁷⁰ Konfrontuje Luise Cervantese s jeho přechodem do jejich řad, nechápe, proč se rozhodl přidat na nepříliš vděčnou stranu. Solís reprezentuje s odstupem času pohled autorův. „Snil jsem o kvetoucí louce na konci cesty... A našel bažinu. Příteli drahý: některé události a někteří lidé jsou čirá žluč...“ (s. 82)⁷¹ Revolucionáře neváhá přirovnat k banditům. Revoluce lidi změní, postupně zmizí jejich čiré ideály, nadšení, naděje, radost a stanou se z nich stejní bandité, jako ti, proti kterým bojují. Přesto Solís revoluční vřavu opustit nechce. „Revoluce je jako orkán a člověk, který se jí vzdá, už není člověkem, ale ubohým suchým listem unášeným vichrem...“ (s. 82)⁷² Solísova myšlenka je prostá, ale vysvětluje onen prvotní impulz, který nutí stále více lidí přidávat se na stranu partyzánů. Tento dvojí Solísův postoj je zároveň dvojitým postojem autora.

Camila

Camila je prostá dívka z vesnice, hodná, jemná ale zároveň naivní, hloupá, neznalá a prostoduchá. „...To jsou povídačky!... Že v nesvařené vodě jsou nějaká zvířátka?... Fuj! ... Ale když já v ní nic nevidím!...“ (s. 49)⁷³ Demetria okouzila svým hlasem. „Tvář dívčina byla zcela obyčejná, ale její hlas byl velmi sladký.“ (s. 38)⁷⁴ Jako malé dítě je okouzlena způsobem Luise Cervantese, který je k jejímu chování lhostejný. Její naivita ji nakonec znovu přivede k Demetriovi. Po prohýřené noci s ním stráví noc. Zahanbená s ním nakonec zůstává. V okamžiku, kdy je smířená se svým životem po jeho boku, přichází na scénu Barvička, aby v ní zasela semínko pochybnosti. Moc prostoru se jí v románu nedostalo, neboť brzy po znovu shledání s Demetriem je zabita Barvičkou. Postava Camily se moc neliší od vesnických žen, které se objevily v Azuelových předchozích románech.

⁷⁰ „¡Ah, con razón habla todavía con ese entusiasmo y esa fe con que todos venimos aquí al principio!“ (1988, s. 60)

⁷¹ „Yo pensé una florida pradera al remate de un camino... Y me encontré un pantano. Amigo mío: hay hechos y hay hombres que no son sino pura hiel...“ (1988, s. 61)

⁷² „La revolución es el huracán, y el hombre que se entrega a ella no es ya el hombre, es la miserable hoja seca arrebatada por el vendaval...“ (1988, s. 62)

⁷³ „¡Mi' qué cuentos!... ¡Quesque animales en el agua sin jervir!... ¡Fuchi!... ¡Pos! Cuando ni yo miro nada!...“ (1988, s. 27)

⁷⁴ „YYYla muchacha era de rostro muy vulgar, pero en su voz había mucha dulzura.“ (1988, s. 15)

Barvička (Pintada)

Nejvýraznější ženská osobnost. Barvička je prototypem zlé, zkažené ženy. Je vulgární, intrikánská, závistivá, panovačná, zrádná a násilnická.⁷⁵ Barvička je naprostým opakem Camily jako den a noc, oheň a voda. Ve vzteku zabije nebohou Camilu.

Barvička má velice v oblibě postavu stejně zkaženou jako je ona, blondýna Margarita, na kterého nedá dopustit a všem jeho násilnickým scénám se zhluboka směje. „Vy ještě neznáte tohoto blondýna. Jedl vtípnou kaši, a neviděla jsem na světě většího pašáka, než je on.“ (s. 105)⁷⁶ Oba dva neuznávají autoritu Demetria. Barvička je otrlá, divoká, vyzývavá v určitých chvílích nemá daleko k mužskému chování. „Demetrio nesnesl divoce vyzývavý dívčin pohled a sklopil zrak.“ (s. 99)⁷⁷

Blondýn Margarito

„Blondýn Margarito byl kulatý mužík s nakroucenými kníry, s modrýma, velmi zlomyslnýma očima, které se ztrácely mezi nadulými lícemi a čelem, když se dal do smíchu.“ (s. 104)⁷⁸ Má pověst bezcitného muže, který má zvrácený smysl pro humor a vyžívá se v útrapách jiných. „Blondýn vytáhne pistoli a začne střílet krejčímu pod nohy.“ (s. 138)⁷⁹ Barvička je z neznámých důvodů jeho velkou zastánkyní. I přesto, že ho Barvička obhajuje za všech okolností, otočí se k ní Blondýn zády, když Barvička zabije Camilu a dožaduje se u něj ochrany. „Zaplaťpánbůh!... Konečně jsem se zbavil té štěnice!“ (s. 134)⁸⁰ Cynicky vyzní i Cervantesovo blahopřání k nejušlechtilejšímu činu, kterého se dopustil. K jeho sebevraždě.

Okolní prostředí

Stejně jako se vyvíjí v románu postavy, mění se i popis okolního prostředí. Popisy okolí vizuálně doplňují příběh, dokreslují mobilitu postav. V první část románu je příroda a vše kolem vykreslováno barvitě, harmonicky až poeticky, stejně tak jako byli zpočátku naladění revolucionáři. Tyto malebné až vznešené popisy jsou v naprostém kontrastu s vyjadřováním hlavních postav. „V dálce, kde křoví a stromy začínaly splývat v jedinou sametovou a modrou rovinu, objevili se v safírové jasnosti oblohy na horském hřbetě

⁷⁵ Cf. MANSOUR, M. Op. Cit., s. 265

⁷⁶ „Ustedes no conocen todavía a este güero. Tiene mucha sal, y en el mundo no he visto gente más acabada que él.“ (1988, s. 82)

⁷⁷ „Demetrio no pudo sostener la mirada furiosamente provocativa de la muchacha y bajó los ojos.“ (1988, s. 75)

⁷⁸ „El güero Margarito era un hombrecillo redondo, de bigotes retorcidos, ojos azules muy malignos que le perdían entre los carrillos y la frente cuando se reía.“ (1988, s. 81)

⁷⁹ „El güero saca su pistola y comienza a disparar hacia los pies del sastreYYY“ (1988, s. 117)

⁸⁰ „¡Ah, qué bueno!... ¡Hasta que se me despegó esta chinche!“ (1988, s. 113)

Macíasovi jezdci.“ Celá první část románu se nese v tomto poetickém duchu. „Řeka se plazila a zpívala v drobných vodopádech; ptáci pípali v korunách kaktusů a jednotvárný zpěv cikád naplňoval tajemstvím samotu hor.“ (s. 29)⁸¹ Při čtení těchto popisů autor navozuje pocit příjemného, teplého, slunného dne plného radosti, kterou na začátku své cesty spolu s přírodou sdíleli i Demetrio a jeho muži. Zlatý, zářivý, svěží je jen zlomek přídavných jmen, která navozují iluzi dokonalosti.

Prostředí je zde v pozadí, pouze zobrazuje (jako filmový obraz) a odráží pocity postav. Podtrhuje tím danou chvíli. V první části románu Camila poslouchá svého milovaného Luise Cervantese, jak se jí snaží přimět ke vztahu s Demetriem. Camila cítí zármutek, jako by v ní něco uschlo či zemřelo. Autor svým popisem přírody převedl tyto její pocity do vizuální, barevné podoby. „Suchý list se utrhł na vrcholku útesu, lehounce se kolébal ve vzduchu a pak jí spadl k nohám jako mrtvý motýl.“ (s. 67)⁸² Snadno si představíme padat hnědý list bez života, který odpovídá Camilině momentální náladě. „Dala se do pláče. V trávě kvákaly žáby a z jejich zpěvu mluvil neúprosný smutek chvíle. Na suchou větev usedl holub řivnác a také zanaříkal.“ (s. 68)⁸³ Popis krajiny může zároveň popisovat i samotné aktéry revoluce. „Jeli kaňonem celý den nahoru a dolů po kulatých kopcích, které byly odřené a špinavé jako strupaté hlavy, po kopcích, jež se do nekonečna zvedaly jeden za druhým.“ (s. 71)⁸⁴ Stejně jako kopce i Demetrio a jeho muži jsou špinaví, táhnou se jeden za druhým na svých koních a překračují jeden kopec za druhým, aniž by došli do cíle.

Druhá část románu se již nevyznačuje tak poetickými přirovnáními, popis začíná být více zlověstný, je zde patrná předtucha čehosi zlého (druhá část knihy končí porážkou u Celaya). „Hory se před námi táhnou jako obrovští ještěři s hranatými obratli; vrcholky, jež padají jako obrovské hlavy aztéckých model, tváře gigantů, hrozné a groteskní úškleby, kterým se člověk hned směje, hned má z nich neurčitou hrůzu, něco jako předtuchu tajemství.“ (s. 111)⁸⁵ Slova, jako zářivá a oslňující, jsou nahrazena slovy ponurý a zašlý; zlaté jezero, ve kterém slunce koupalo náhorní planinu (s. 29), je vystřídáno smutkem šedých ulic. (s. 120) Klidná krajina se najednou mění, stává se překážkou. „Vířivé oblaky prachu, který se

⁸¹ „El río se arrastraba cantando en diminutas cascadas; los pajarillos piaban escondidos en los pitahayos , y las chicharras monorrítmicas llenaban de misterio la soledad de la montaña.“ (1988, s. 7)

⁸² „Una hoja seca se desprendió de las alturas del tajo y, balanceándose en el aire lentamente, cayó como mariposita muerta a sus pies.“ (1988, s. 46)

⁸³ „Y rompió a llorar. Entre los jarales las ranas cantaban la implacable melancolía de la hora. Meciéndose en una rama seca, una torcaz lloró también.“ (1988, s. 46-47)

⁸⁴ „Todo el día caminaron por el cañón, subiendo y bajando cerros redondos, rapados y sucios como cabezas tiñosas, cerros que sucedían interminablemente.“ (1988, s. 50)

⁸⁵ „Vanse destacando las cordilleras como monstruos alagartados, de angulosa vertebradura; cerros que parecen testas de colosales ídolos aztecas, caras de gigantes, muecas pavorosas y grotescas, que ora hacen sonreír, ora dejan un vago terror, algo como presentimiento de misterio.“ (1988, 88)

snášel na velkou vzdálenost nad cestou, prudce prorážela nejasná hmota.“ (s. 122)⁸⁶ Svět zvířat dokresluje ponurou atmosféru. „V koruně jasanu bázlivě pípál drozd.“ (s. 127)⁸⁷ Radostné ptačí zpívání nahradil bázlivý pískot. Nevydařená bitva proti federálnímu vojsku měla za následek chaos. Hladoví, vyčerpaní a zbídačení vojáci oblehli hostince v Aguascalientes. „Ulice v Aguascalientes se proměnily v smetiště.“ (s. 141)⁸⁸

V poslední části jsou z bývalých nadějí chudého obyvatelstva jen trosky, hladové a zbídačené. Revoluce sebou přinesla jen hlad a nouzi. Tento stav je patrný i na popisu okolí. Příroda jakoby se proti nim spikla a vysmívala se jejich situaci. Zatímco oni umírají, příroda se probouzí k životu. Což dokládá následující úryvek. „Ohnivá pára stoupala z bělavého dna roklí, chvěla se nad kadeřavými korunami akácií a nad světle zelenými listy opuncí. A jako na posměch se otvíraly svěží květy kaktusů: některé byly masité a rudé, jiné průsvitné a jako z ocele.“ (s. 149)⁸⁹ Příroda vítězí nad revolucí. „V dálce se objevila mezi stromy pod vysokou a pyšnou horou, jejíž vrchol byl přehnut jako turban, bílá Juchipila zaplavená sluncem.“ (s.157)⁹⁰ I v den Demetrioovy smrti jakoby nebe něco tušilo. „Pršelo večer a celou noc a ranní nebe bylo potaženo bílými mráčky.“ (s. 163)⁹¹ Nebe Demetria oplakalo v noci, v den, kdy zemřel, už bylo jasno.

Dynamické a statické prvky v románu

Mezi dynamické prvky bychom mohli zařadit scény odehrávající se v otevřeném prostoru a scény v pohybu například střety s federálními vojsky. K dotvoření plného obrazu napomáhají i popisy okolí. (Tyto scény by se daly přirovnat k filmovým záběrům, které se nejprve zaměřují na jeden určitý obraz, který je doplněn nebo vystřídán jiným.) Statické prvky by pak tvořily scény z uzavřených prostorů: z barů, vesnic a domů.

Vezměme si hned první kapitolu románu. Demetrio poklidně večeří doma v kuchyni, náhle je vyrušen dusotem kopyt. Tempo vyprávění se začíná zrychlovat. Vojáci hledají Demetria. On a jeho žena se synem prochází, dům hoří. Z Demetria se stává psanec, potuluje se celou noc po kopcích, zastaví se až k ránu, kdy dojde na dno rokle. Následuje kapitola popisující střelbu na federální vojáky. Střela následuje střelu. Jde o slet rychlých událostí,

⁸⁶ „El torbellino del polvo, prolongado a buen trecho a lo largo de la carretera, rompiase bruscamente en masas difusas y violentasYYY“ (1988, s. 100-101)

⁸⁷ „Un tordo piaba tímidamente en el fresnoYYY! (1988, s. 105)

⁸⁸ „Las calles de Aguascalientes se habían convertido en basureros.“ (1988, s. 120)

⁸⁹ „Un vaho de fuego se alzaba de los blancos eriales de una cañada, palpitaba sobre las crespas cabezas de los huizaches y las glaucas pencas de los nopales. Y como una mofa, las flores de los cactus se abrían frescas, carnosas y encendidas las unas, aceradas y diáfanas las otras.“ (1988, s. 125)

⁹⁰ „Asomé Juchipila a lo lejos, blanca y bañada de sol, en medio del frondaje, al pie de un cerro elevado y soberbio, plegado como turbante.“ (1988, s. 131)

⁹¹ „Había llovido la víspera toda la noche y el cielo amanecía entoldado de blancas nubes.“ (1988, s. 138)

není čas na odpočinek. Rychlé scény jsou střídány scénami pomalejšími, které popisují prostředí a dotvářejí tak celkový obraz stejně jako ve filmu. Po těžké palbě se Demetrio léčí v indiánské vesnici. Poté se opět vydávají se na cestu, přes kopce nahoru a zase dolů za nekonečným cílem.

Nejvíce zde vynikají bitevní scény, které nemají žádný trvalý scénář. Demetrioovy akce jsou nevypočitatelné, nepřipravené předem. Mezi rychlým svištěním kulek je slyšet jen pokřiky velitele a jeho mužů: „Teď!...“ (s. 78)⁹² „Tady je ještě jeden živý.“ (s. 79)⁹³ „Ty jsi ale zvíře!“ (s. 79)⁹⁴

Z pohledu dynamických a statických scén je nejzajímavější druhá a nejdelší část románu. Tato část začíná v restauraci. Vojáci opojeni svým úspěchem z posledních bojů (pohyb nahrazuje nečinnost) sedí kolem stolů a popíjejí. Atmosféra je více než veselá. Jediným vyrušením z oslav, může být facka, kterou blondýn Margarito ušetřil číšníkovi. I následující kapitoly se odehrávají v uzavřeném prostoru, v domě, který si ve městě zabrali. Dům prohledají, vyrabují, na ohni ze vzácných knih si opékají kukuřičné klasy, a nakonec se do němoty opijí. Zde spíše než o akci jde o nahlédnutí do pozadí revoluce, co revoluce udělala z lidí a jak snadno se dají všemožné lidské chování ospravedlňovat ve jménu revoluce. „Ne, panáčku ... Chudáci! ... Je to jediná radost, co mají kromě toho, že nastavují břicha kulkám.“ (s. 102)⁹⁵ Tyto scény jsou nahrazeny pochodem Demetrioových mužů do Moyahuy, záběr se soustřeďuje na otevřenou krajinu, popisuje postavy zasazené do venkovního prostředí. Následující kapitola se opět odehrává vevnitř, v hospodě, muži hrají karty, Demetrio popíjí se starými přáteli, muzikanti hrají na trumpety. Azuela vykresluje atmosféru typické mexické krčmy. Chvilka oddechu je vystřídána pronásledováním federálního vojska, oddíl se opět vydává do strnitých hor. „Do hor!... Do hor!... Není nad hory!“ (s. 129)⁹⁶ provolávají Demetrioovy muži. Hory jsou jejich domovinou, jejich útočištěm. Druhá část románu končí ve městě Aguascalientes, to znamená na určitém uzavřeném, ohraničeném místě.

⁹² „¡Hora!... (1988, s. 57)

⁹³ „Acá queda uno vivo.“ (1988, s. 58)

⁹⁴ „¡Qué bruto eres!“ (1988, 59)

⁹⁵ „No, Curro... ¡Pobres!... Es el único gusto que les queda después de ponerle la barriga a las balas.“ (1988, s. 79)

⁹⁶ „¡A la sierra!... ¡A la sierra!... No hay como la sierra.“ (1988, s. 107)

4.5 Jazyk, tradice

Jazyk

Vojáci bídy jsou v podstatě kombinací přímé a nepřímé řeči. Zcela jistě převažuje řeč přímá. V tomto románu určitý typ užívaného jazyka charakterizuje postavy a umožňuje je zařadit na určité místo v sociálním žebříčku. Jak zde bylo zmíněno, Demetrio a jeho muži jsou povětšinou nevzdělaní analfabeti, prostí rolníci, kteří neměli možnost se vzdělávat tak jako Luis Cervantes, který vyrostl ve městě. Ani to ke svému životu a své práci nikdy nepotřebovali. Jejich promluva je proto plná nespisovných výrazů, špatně vyslovených nebo zkomolených slov. O indigenismech jsme se již zmiňovali. Na druhou stranu se postavy nevyhýbají ani užití slov zastaralých, poetických, vyumělkovaných či z vědecké terminologie, ve většině případů jsou však spíše míněna ironicky.⁹⁷ Kromě Luise Cervantesa, je nejvzdělanějším ze skupiny Venancio, četl několik knih a po skončení revoluce by se chtěl stát skutečným lékařem. Po večerech vypráví úryvky z *Věčného Žida*, kterého kdysi četl. I jeho mluvený projev je uhlazenější. „Říkali mu *doktor* a on si velmi zakládal na své učenosti a pečlivě odvažoval každé slovo.“ (s. 37)⁹⁸

Díky přímé řeči postav se dozvídáme o jejich vlastním pohledu a názoru na revoluci. Vlastní mluva hlavních představitelů zároveň navozuje dojem reality. Umožňuje nám nahlédnout do nitra postav, které skrze promluvu v první osobě reprezentují sami sebe. Díky jejich vzájemným dialogům je čtenář vtažen do děje, má pocit, jako by byl účastníkem, tichým pozorovatelem jejich debaty. Azuela přiznal, že inspiraci čerpal z rozhovorů svých druhů. Také on byl v tu chvíli tichým pozorovatelem jako později čtenář.

Řeč je dále doprovázena různými gesty, která situaci dotvářejí, soucitné pokývnutí, pláč apod.

Tradice

Jeden z důvodů, proč je román *Vojáci bídy* tolik oblíbený nejen na domácím území ale i v zahraničí, je skutečnost, že popisuje mexickou kulturu, její zvyky a tradice. Kukuřičná placka, typické mexické jídlo, se objevila hned v první scéně románu. „V pravé ruce držel

⁹⁷ MANSOUR, M. Op. Cit., s. 258

⁹⁸ „Le llamaban *el doctor*, y él, muy pagado de su sabiduría, era hombre de pocas palabras.“ (1988, s. 14)

kastrůlek, v levé tři kukuřičné placky a žvýkal.“(s. 25)⁹⁹ Z kukuřice se vyrábí i odvar, který místní ženy servírovali Demetriovi. Mezi další typické pokrmy patří paprika a fazole (o kterých se zmiňuje Pancraccio v první kapitole druhé části). Neopomenutelnou tradiční lihovinou je kořalka z agave, kterou popíjejí v Camilině vesnici. Součástí tradic jsou i venkovské léčitelské praktiky, které užívají místní, jako například čerstvě usmrčené holoubě přiložené na Demetriovo břicho, které mu podle místních mělo ulevit od bolesti. Další takovou vesnickou medicínou je chleba namáčený v kořalce, proti otoku. Nevyhýbá se ani popisu flory (jmenuje akácie, opuncie, mango) nebo fauny (zmiňuje se o holubu řivnáči). Mezi tehdejší zábavu patřily i kohoutí zápasy, o kterých je zmínka ve třetí kapitole třetí části románu.

⁹⁹ „YYYuna cazuela en la diestra y tres tortillas en taco en la otra mano.“ (1988, s. 3)

5. Závěr

V bakalářské práci jsme si kladli za cíl zejména detailnější rozbor díla a jeho umístění do konkrétních historických a literárních souvislostí.

V první řadě jsme se zmínili o příčinách Mexické revoluce, do které autor umístil vyprávění svého románu. Seznámili jsme se s jejími hlavními představiteli a pověděli si o nevyrovnané politické situaci v zemi na počátku dvacátého století. Mexická revoluce trvala sedm let, od roku 1910 do roku 1917. Román mapuje etapu dvou let partyzánských bojů, léta 1913 až 1915. Konkrétní data byla možná určit díky časovému vymezení mezi prvním a posledním velkým střetem partyzánských oddílů a federálních vojsk.

Dále jsme se zabývali prvky, které jsou pro nově vzniklý román mexické revoluce typické, na rozdíl od předešlých literárních tradic. Řekli jsme si, že mezi tyto prvky bezesporu patří umístění děje do otevřeného prostranství, odklon od hlavního hrdiny k hrdinovi kolektivnímu, celé mase lidí, která se tak stává jakýmsi kolektivním hrdinou. Spolu s tím souvisí i výběr jazykový, který byl vybrán tak, aby dílo byli schopni pochopit i prostí čtenáři. Autorovým záměrem bylo v co nejširším záběru zaznamenat konfrontaci člověka a reality.

Následně jsme věnovali pozornost samotnému autorovi. Zaměřili jsme se na Azuelův život, jeho politickou činnost a na okolnosti vzniku románu, který byl inspirován autorovými skutečnými zážitky z doby, kdy byl členem jednotky Juliána Mediny. Zabývali jsme se i ostatními Azuelovými díly, neboť téma revoluce se v různých podobách proplétalo celou jeho literární tvorbou. Jak se měnil pohled autorův, měnila se i témata jeho románů. Literární dráhu Mariana Azuely jsme rozdělili na čtyři etapy. Román *Vojáci bídy* jsme umístili do druhé etapy.

Poté jsme přesunuli k vlastnímu rozboru díla. V první části jsme rozebírali prvky historické a čistě fiktivní. Zajímalo nás, ve kterých postavách a událostech se autor nechal inspirovat skutečnými událostmi či lidmi, případně, kteří z lidí, se kterými se setkal, na něj zapůsobili natolik, že je zakomponoval do svého díla. Zmínili jsme se také o prvcích čistě smyšlených, vytvořených autorem.

V rámci rozboru díla jsme si připomněli jeho obsah a zaměřili se na charakteristiku nejdůležitějších postav a jejich funkci v románu.

Podstatnou část jsme věnovali i popisu prostředí, které má v románu specifickou pozici. Nejenže ukazuje okolní prostředí, ale také vizuálně podbarvuje činnosti a pocity jednotlivých postav. Popis okolní přírody čtenáři pomůže orientovat se v pocitech a stavech postav. Okolní prostředí dotváří atmosféru celého románu.

Zmínili jsme se též o stylu, jakým jsou *Vojáci bídy* napsáni. Nakonec jsme si pověděli něco o mexické kultuře a tradicích, které se v románu objevují.

6. Resumé

Vojáci bídy: Román a svědectví o mexické revoluci

V bakalářské práci jsme si kladli za cíl kompletnější a detailnější rozbor díla a jeho zasazení do historického, literárního kontextu a do celkové tvorby Mariana Azuely. Opírali jsme se zejména o citace z románu, na kterých jsme své poznatky dokládali.

V první kapitole jsme se věnovali historickému pozadí románu, Mexické revoluci. Zmínili jsme se o jejích příčinách, jmenovali jsme hlavní představitele Mexické revoluce a politickou situaci na počátku dvacátého století, která se vyznačovala silnou nestabilitou.

Další téma, o kterém jsme zmínili, bylo uvedení do literárních souvislostí. Pověděli jsme si obecně o románu mexické revoluce, jmenovali jsme společenskou vrstvu spisovatelů, od které vzešla potřeba detaily revoluce zaznamenat, zmínili jsme se o návaznosti na předešlé literární tradice (například na kostumbrismus), pozornost jsme věnovali nově vzniklým tématům, zasazení románu do určitého prostředí, příklonu k hrdinovi kolektivnímu a jazyku vzniklých děl. Tento přesun a orientace na kolektivního hrdinu nejsou náhodné, autorovým záměrem bylo zachytit konfrontaci člověka a okolního světa. Hojně bylo užíváno mluveného jazyka plného archaismů, indigenismů a charakteristických znaků pro mluvu určité sociální skupiny. Tyto romány se vyznačovaly obratnými a hbitými dialogy, které zaznamenaly momentální situaci v zemi.

V třetí kapitole jsme se již zaměřili na konkrétní rozbor díla. Nejprve jsme začali s postavou autora, jelikož byl román z velké části inspirován skutečnými událostmi a lidmi, se kterými se autor setkal, zaměřili jsme svou pozornost na okolnosti vzniku románu. Mariano Azuela se dobrovolně přihlásil k vojenskému oddílu Juliána Mediny, jedné ze známějších postav Mexické revoluce. S jeho oddílem poté strávil rok jako polní lékař. V téže době si zaznamenával příběhy a charaktery lidí, které zde potkal a které mu později sloužily jako základ pro jeho román.

Následně jsme poukázali na čtyři etapy v Azuelově tvorbě. Každá z Azuelových životních etap zároveň znamenala i posun v jeho literární dráze. V první etapě převládala kostumbristický charakter, Azuela se nechal inspirovat francouzskými naturalisty, jako byl

Émile Zola. Do druhé etapy patří námi studovaný román *Vojáci bídy*. Jedná se období plné revolučních témat. Třetí etapa je pro Azuelu dobou experimentální, u kritiků ani čtenářů se nesečkala s přílišným ohlasem. Čtvrtá etapa byla dobou nejkliďnější, svoji pozornost zaměřuje na romány politické a na románovou biografii.

V následujících pasážích jsme svou pozornost zaměřili na konfrontaci fikce a reality v Azuelově románu. Zajímaly nás konkrétní události, místa a postavy, kterými se autor nechal inspirovat, případně které se v románu přímo vyskytují. Svě poznatky jsme dokládali ukázkami z díla. Neopomněli jsme zmínit ani případy čistě fiktivní. Mezi skutečné události, které jsme v románu našli patří bitvy u Zacatecas, bitva u Celaya, podepsání dohody u Aguascalientes, z míst bychom mohli jmenovat například státy Jalisco, Zacatecas a města kterými vojáci projíždí, Fresnillo, kopce El Grillo a La Bufa, dokonce i název Demetrioovy rodné obce je skutečný, nachází se ve státě Zacatecas. Co je ovšem zcela smyšlené je konflikt s donem Mónikem vyvrcholeno zapálením Demetrioova statku, z postav pak jmenujme Camilu, prostou a nepřiliš vzdělanou indiánskou dívku z vesnice.

V další části jsme nejprve připomněli obsah díla a poté přešli na studium postav a prostředí v románu.

Román je rozdělen na tři části, každá pak na samostatné kapitoly.

Číslo tři má v románu Mariana Azuely zvláštní symboliku. Hned v první kapitole se několikrát za sebou objevuje magické číslo tři, Demetrioova rodina se skládá ze tří členů, při večeri drží v ruce tři kukuřičné placky, tři federální vojáci přijeli do Limónu. V následujících kapitolách se s číslo tři ještě mnohokrát objevuje, po útěku z Limónu Demetrio třikrát zatroubí na roh, když svolává své muže, tři indiánské ženy sedí v Demetrioově chatrči, na tři dny zmizí nebohá Camila, třikrát Pancrasio zabuší na dveře kasikova domu. Trojka se vrací i ve spojitosti se třemi barvami, které ve vyprávění dominují: černá, červená a bílá. Černý je kouř vycházející z hořících budov, červená je krev a jako východ slunce, bílá jako znak čistoty.

Rozebrali jsme si charaktery nejdůležitějších postav, to vše doloženo pomocí úryvků z díla. Každá z těchto postav má v románu specifickou funkci, Demetrio je typem silného bojovníka a vůdce, Anastasio je příkladem věrného přítele, Křepelka hraje v románu roli komické postavičky, Pancraccio je vtělená špatnost, Luis Cervantes naivní mladíček z města toužící po vlastním úspěchu, Alberto Solís ztělesňuje postavu samotného autora, který skrze něj promlouvá, Barvička a blondýn Margarito představují typy, které neuznávají ničí autoritu

a jednájí jen ve vlastním zájmu, a nakonec Camila, která se nikterak neliší od jiných indiánských žen, hloupá, neznalá a prostoduchá.

Okolní prostředí, ve kterém se postavy pohybují, má také svou specifickou funkci. Na ukázkách z románu jsme si ukázali, že prostředí se mění spolu s postavami. Prostedí barevně dokresluje jejich náladu a pocity. Jako jsou hrdinové zpočátku nadšeni revolucí, také příroda zpívá a září. Po prvních neúspěších a zklamáních se krajina a její popis začínají měnit, až se ve třetí části románu dostanou do naprostého kontrastu s vnitřním i vnějším úpadkem postav. Zatímco revolucionáři jsou špinaví a hladoví, příroda kolem nich jenom kvete.

V poslední části naší práce jsme svou pozornost upřeli na jazykové prvky a na téma tradice.

Řekli jsme si, že *Vojáci bídy* jsou kombinací přímé a nepřímé řeči. Z přímé řeči se tak přímo z úst postavy dozvídáme její pocity a názory. Tomu odpovídalo i použití slovníku, jelikož jsou postavy z větší části negramotné, prosté, nikdy se jim nedostalo většího vzdělání, jejich slovník je plný neobratných výrazů, archaismů, zkomolených slov. Výběr těchto jazykových prvků také nebyl náhodný, jelikož dílo bylo určeno širšímu čtenářskému publiku, které tak jeho obsahu snáze rozumělo.

V neposlední řadě bychom zmínili tradice a kulturní prvky, které se několikrát v románu objevují. Zmínit bychom se mohli o kukuřičných plackách, které jsou považovány za mexické národní jídlo nebo vlastnoručně vyráběnou kořalku z agave, ve světě známou pod názvem „tequila“. Za zmínku by stály i indiánské léčitelské metody, které byly u prostého lidu ve velké oblibě.

Závěrem se dá říci, že přestože jsme se snažili při rozboru díla zmínit veškeré možné prvky, které se v něm vyskytují a doložit je na citacích z knihy, není v našich silách zcela pochopit a detailně zaznamenat na čtyřiceti stranách tak komplikované dílo, jakým *Vojáci bídy* bezpochyby jsou.

7. Resumen

***Los de abajo*: Novela y testimonio de la Revolución Mexicana**

El objetivo de mi trabajo fue una opinión más abierta de la obra en el contexto histórico y literario. La atención fue dedicada también a su localización en la obra total de Mariano Azuela.

En primer lugar, nos hemos dedicado a las causas de la Revolución Mexicana, los personajes fundamentales de esta época y situación política al principio del siglo veinte.

En el segundo capítulo nos han interesado los elementos que la novela de la Revolución Mexicana había llevado. Se trata, ante todo, de la situación de trama a los espacios abiertos, abandono de un protagonista y su reemplazo por un protagonista colectivo. Cambia el lenguaje usado, hay muchos indigenismos, arcaísmos y modos característicos de habla de ciertos grupos sociales.

En el siguiente capítulo hemos analizado propio texto. Nos ha interesado principalmente la vida del autor y los hechos que han influido el aspecto de la novela. Uno de estos aspectos fue la estancia de Mariano Azuela con las tropas revolucionarias de Julián Medina. También dedicamos la atención a la obra completa de Azuela que hemos dividido en cuatro grupos. La novela *Los de abajo* pertenece al segundo grupo.

A continuación, nos hemos orientado a lo histórico y lo ficticio de la novela. Nos ha interesado que acontecimientos o lugares en la novela son verdaderos y que no. Nos concentramos a los personajes reales que habían inspirado al autor.

Luego concentramos la atención en la trama, los personajes y el ambiente. La novela está dividida en tres partes y cada parte en los capítulos. Hemos analizado los caracteres de los personajes más importantes. Ambiente, en el que los personajes mueven, también es un elemento importante dentro de la novela. La naturaleza dibuja el ánimo de cada uno de los personajes y cambia su aspecto físico con los cambios de los revolucionarios. Papel principal tienen los elementos dinámicos y estáticos que alternan en la novela.

Nos mencionamos el lenguaje de la novela. Predomina el estilo directo con el que los personajes expresan sus sentimientos. El lenguaje está acompañado con diversos gestos.

Hablamos un poco de la cultura y las tradiciones mexicanas que aparecen en la obra. Nombramos por ejemplo tortillas de maíz, tequila de agave o peleas de gallos.

Al final podemos decir que aunque nos tratamos representar una imagen completa, nos dedicamos la atención a la incorporación de la obra en los contextos históricos y literarios, no fuimos capaz de coger todos los detalles que la novela tiene adentro.

8. Summary

The Underdogs: Novel and testimony about the mexican revolution

The aim of my work was a broader view on piece and its inclusion in the historical and literary context. Attention was also given to its placing in the production of Mariana Azuela.

At first we dealt with the historical context, the causes of the Mexican Revolution, the main characters, which it has created.

Afterwards we presented elements that the novel of the Mexican revolution brought. They were mainly placing a story into the open area, deflection from one hero to the collective hero. The used language is also changing, it shows indigenisms, archaisms, characteristic ways of expressing of particular social group.

After all we analysed the text. We dealt with the circumstances of the novel creation, Azuela's life and events that influenced the form of the novel. Among the main events belongs Azuela's stay in the troop of Julián Medina. We also paid attention to Azuela's literary production, which we divided into four phases.

We also focused on history and fiction in the novel. We were interested in things like which events and places in the novel are real or totally fake, and which real persons inspired Azuela in creation of characters of figures.

Then we told something about the story, characters and environments. The book is divided into three parts, each part has separated chapters. We analysed the characteristics of individual characters and their role in the novel. Nature illustrates the mood of individual characters, changing together with the revolutionaries. Important role in the novel plays dynamic and static elements, which take turns regularly in the novel.

We mentioned the language in which the book is written. In the novel, direct speech prevails, through which the characters express their feelings. The speech is further complemented by various gestures: crying, laughing etc.

Although we paid attention to Mexican culture and traditions that occurred in the novel. We can name for example the tortillas, liquor from agave or cockfighting.

In conclusion, one might say that although we tried to give a comprehensive picture of one of the most famous Mexican novel, we attended to its inclusion in historical and literary context, we attempted do detailed analysis of work, but it was not possible to capture all the details, which the novel itself bears in.

9. Seznam použité literatury

Primární literatura:

- AZUELA, Mariano. *Los de abajo*. Edición crítica Jorge Ruffinelli. España : UNESCO (Colección archivos), 1988.
- AZUELA, Mariano. *Vojáci bídy*. Přeložil Václav Čep. Praha : Naše vojsko, 1964.

Sekundární literatura:

- MENTON, Seymour. *Narrativa hispanoamericana : Desde Los de abajo hasta Noticias del Imperio*. México : UAT, 1991.
- RIMMONOVÁ-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno : Host, 2001.
- HODOUŠEK, Eduard, et al. *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky*. Praha : Libri, 1996.
- OPATRNÝ, Josef . *Stručná historie států : Mexiko*. Praha : Libri, 2003.
- OPATRNÝ, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha : Libri, 1998.
- RODRÍGUEZ CORONEL, Rogelio. *Recopilación de textos sobre la novela de la Revolución Mexicana*. La Habana : Casa de las Américas, 1975.
- AZUELA, Mariano. *Los de abajo, La Luciérnaga y otros textos*. Caracas : Biblioteca Ayacucho, 1991.